

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑๒๕ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๖

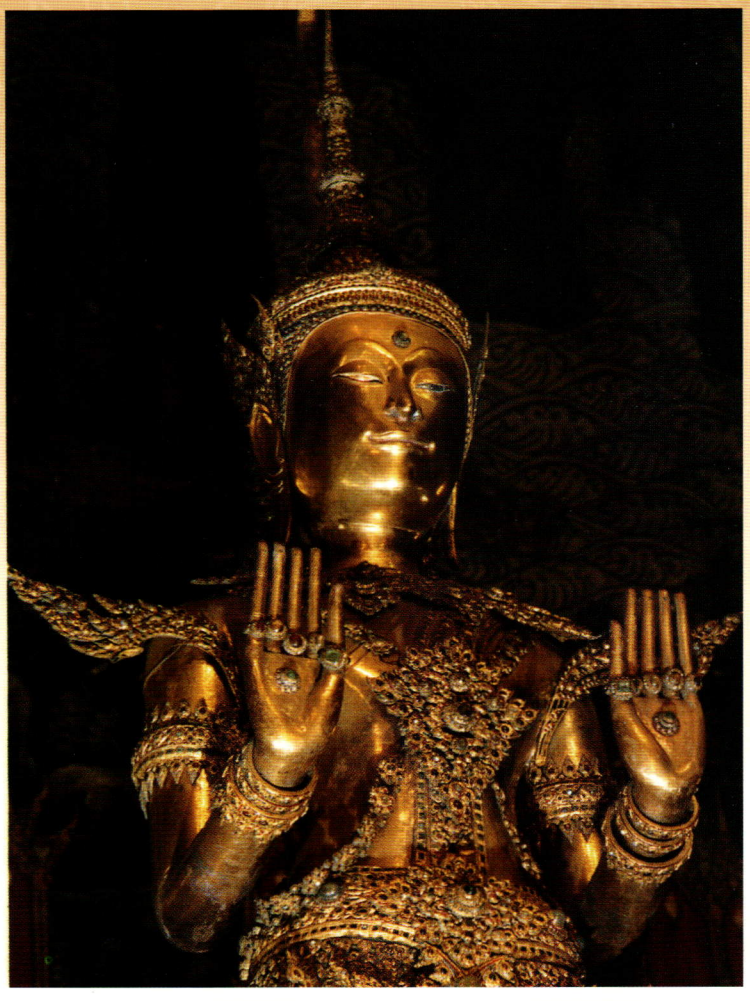
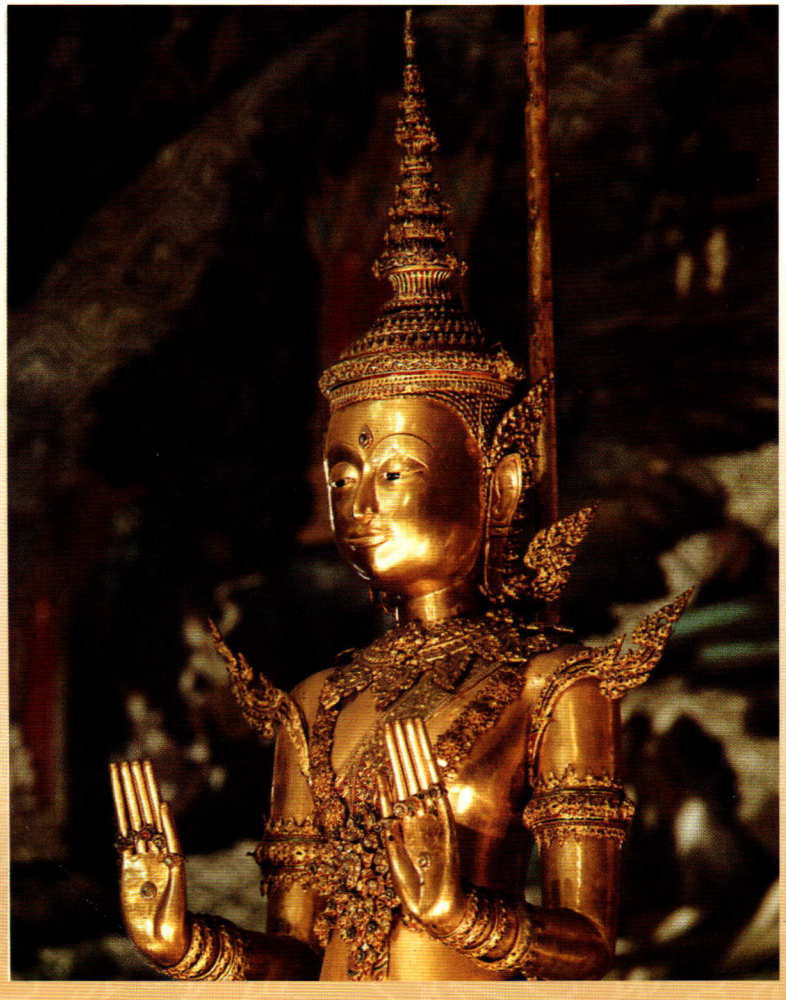
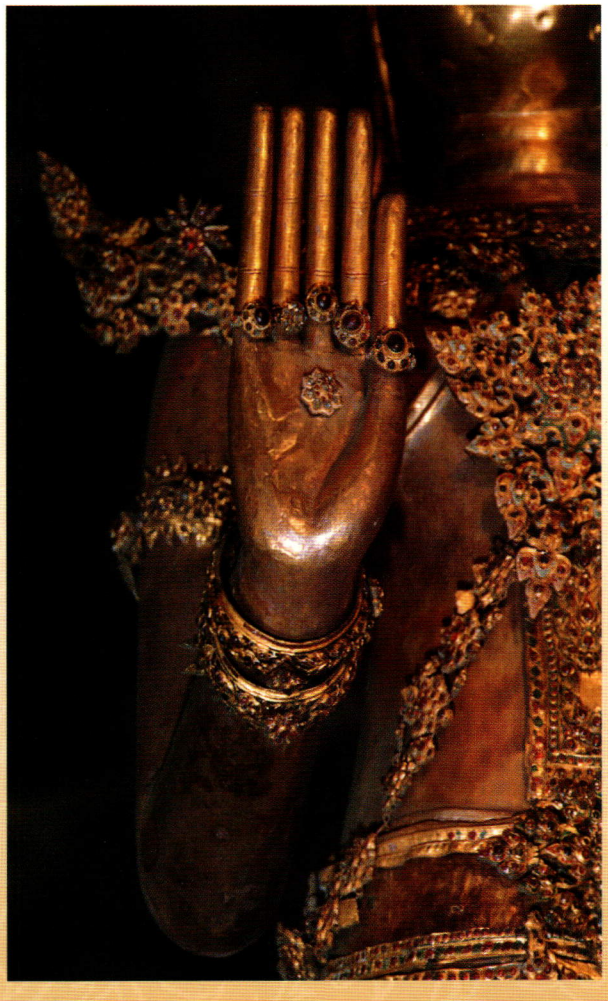

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑๒๕ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๖

หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125 572X

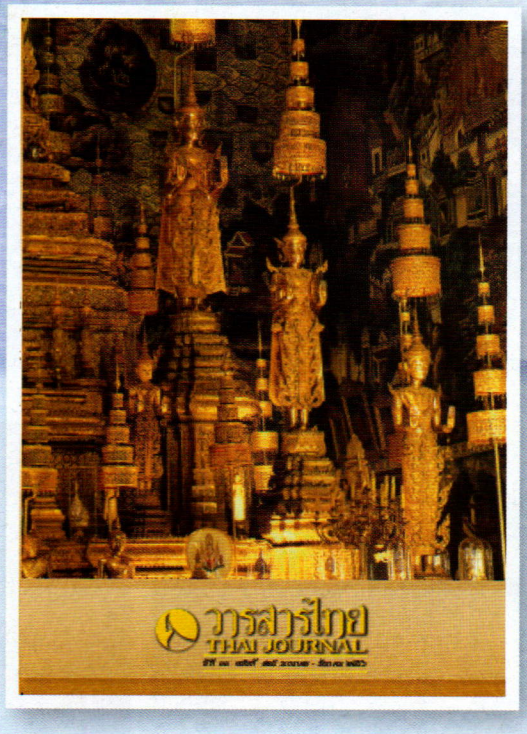

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย

นุกรรมการที่ปรึกษา	นายวิจิตร	อาวะกุล
นุกรรมการที่ปรึกษา	นายเย็นใจ	เลาหวณิช
ระธานอนุกรรมการ	พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒย์	เกษมศรี
งประธานอนุกรรมการ	คุณหญิงคณิตา	เลขะกุล
งประธานอนุกรรมการ	นางสาวทรงสรรค์	นิลกำแหง
นุกรรมการ	ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ (นางอัจจิมา จันทร์สุวานิชย์)	
นุกรรมการ	นางสาวฉวีงาม	มาเจริญ
นุกรรมการ	นางสาวนัยนา	แย้มสาขา
นุกรรมการ	นายรัตนาวุธ	วัชโรทัย
นุกรรมการ	นายสมหมาย	จันทร์เรือง
นุกรรมการ	นางสินดา	อิศรางกูร ณ อยุธยา
นุกรรมการ	ผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะคราวประชุม (ครั้งละไม่เกิน ๒ คน)	
นุกรรมการและเลขานุการ	นางสุณี	กระจ่างวุฒิชัย
นุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นางอัจฉรา	แสงภัทรเนตร
นุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นางสายใจ	แจ่มจิราวรรณ
นุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นายจักรกฤษณ์	มณีปิตะสุต

คณะผู้จัดทำ

ปรึกษา

ัดสำนักนายกรัฐมนตรี	(ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ)
งปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	(นายระพีพันธุ์ สริวัฒน์)
งสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง	

ะผู้จัดทำ

ำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	(นางอัจจิมา จันทร์สุวานิชย์)

งสินดา	อิศรางกูร ณ อยุธยา	นางสุณี	กระจ่างวุฒิชัย
งอัจฉรา	แสงภัทรเนตร	นายจักรกฤษณ์	มณีปิตะสุต
งสายใจ	แจ่มจิราวรรณ		

ปกรรม

ยปรีชา	ฉัตระเนตร
งสาวเบญนภา	ชาติเชื้อ
งสาวกฤตยา	ไพธิ์สิน

วารสารไทย เป็นวารสารเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ด้วยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ รณรงค์ ปลูกฝัง และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานวารสารไทย

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๖๒๙-๙๔๘๑, ๐-๒๖๒๙-๙๔๘๒
โทรสาร ๐-๒๒๘๒-๕๓๒๒, ๐-๒๒๘๒-๖๔๙๑
อ่านย้อนหลังได้ที่
www.identity.opm.go.th

ห้ามจำหน่าย

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป
จากสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

พิมพ์ที่

บริษัท ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด
๓๐๗ ซอยลาดพร้าว ๘๗ ถนนลาดพร้าว
กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม
โทร. ๐-๒๙๖๖-๑๖๐๐-๖
โทรสาร. ๐-๒๕๓๙-๒๕๑๒
email: darnsuta@truemail.co.th
website: darnsuthapress.com

สารบัญ

ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑๒๕ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๖

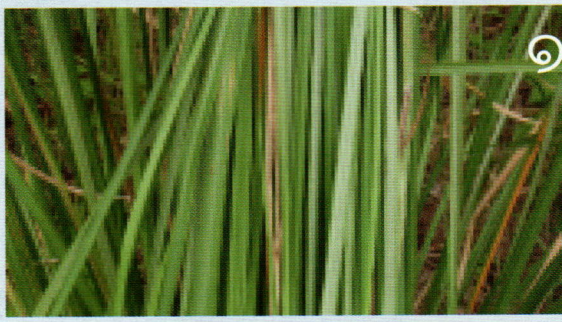

๓ บทบรรณาธิการ

๔ ส.ค.ส. พระราชทาน ประจำปี ๒๕๕๖

๖ พระพุทธรูปทรงเครื่อง สมัยรัตนโกสินทร์ *สายไหม จบกลศึก*

๑๕ หญ้าแฝก : พืชมหัศจรรย์ *ดร.วีระชัย ณ นคร*

๔๙ ขนุน : ไม้มงคลกับวัฒนธรรมไทย *ฉวีงาม มาเจริญ*

๖๔ ถนนและสะพานที่มีชื่อ “พระราม” *ชัชพล ไชยพร*

๗๔ พรขอได้ที่ตัวเรา

๗๗ ปฏิทินกิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

๗๙ ใบตอบรับ

บทบรรณาธิการ

วารสารไทยฉบับที่ ๑๒๕ นี้ ขอเสนอบทความอันทรงคุณค่าหลากหลายเรื่อง เช่น เรื่องราวของหญ้าแฝก : พืชมหัศจรรย์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้นำหญ้าแฝกมาปลูกเพื่อศึกษาวิจัยและทดลองในการอนุรักษ์ดินและน้ำในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และพื้นที่ต่างๆ ที่มีปัญหาเรื่องดินและน้ำ ตลอดจนการขยายพันธุ์และนำไปใช้ประโยชน์ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๔ จวบจนถึงปัจจุบัน คนไทยต่างรู้จักหญ้าแฝกที่ทำหน้าที่เป็นเสมือนปราการธรรมชาติยึดหน้าดินไม่ให้พังทลาย ส่วนรากทำหน้าที่เป็นกำแพงใต้ดินที่มีชีวิตสร้างความมั่นคงและความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ใต้ดิน และนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทั่วประเทศ รวมถึงต่างประเทศหลายประเทศที่มีปัญหาเช่นเดียวกับประเทศไทย ได้น้อมนำพระราชดำริไปดำเนินการในประเทศของตนจนประสบผลสำเร็จ และอีกบทความหนึ่งคือเรื่องพระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยรัตนโกสินทร์พร้อมภาพพระพุทธรูปทรงเครื่องอันงดงาม หาชมได้ยากอีกมากมาย รวมทั้งบทความอันทรงคุณค่าเกี่ยวกับเอกลักษณ์ไทยต่างๆ อีกหลายบทความที่น่าสนใจ

คณะผู้จัดทำวารสารไทย

ส.ค.ส.พระราชทานประจำปี ๒๕๕๖

วันจันทร์ที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๕ เวลา ๒๐.๒๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทาน ส.ค.ส. ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๖ ให้แก่ประชาชนชาวไทย “ความเมตตาเป็นคุณธรรมนำความสุข ช่วยปลอบปลุกปรุงใจให้หรรษา ความกตัญญูรู้คุณผู้เมตตา ทวีค่าของน้ำใจไมตรีเอย”

สำหรับ ส.ค.ส. พระราชทาน ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๖ นี้ เป็นพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฉลองพระองค์เชิ้ตลำลองสีฟ้า มีลายเส้นสีชมพูและสีฟ้าเข้มพาดตัดกัน พระสนับเพลาสีดำ และฉลองพระบาทสีดำ ประทับบนพระเก้าอี้

ด้านขวาของพระเก้าอี้ที่ประทับ มีโต๊ะกลม วางพระบรมฉายาลักษณ์ครอบครัว และเชิงเทียนแก้ว ทรงฉายกับสุนัขทรงเลี้ยง คือ คุณทองแดงที่ทรงเลี้ยงมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ สวมเสื้อสีทอง หมอบอยู่แทบพระบาทด้านขวา และคุณมะลิแม่เลี้ยงคุณทองแดงสวมเสื้อสีทอง หมอบอยู่แทบพระบาทด้านซ้าย

ด้านหลังพระเก้าอี้ที่ประทับ ตกแต่งด้วยดอกกล้วยไม้หลากสี

ด้านขวาบน มีตราพระมหาพิชัยมงกุฎประดับ ส่วนด้านซ้ายมีผอบทองประดับ ด้านล่างของผอบทอง มีตัวอักษรสีทอง ข้อความว่า ส.ค.ส. พ.ศ. ๒๕๕๖ สวัสดีปีใหม่ และตัวอักษรสีขาว ข้อความว่า ขอจงมีความสุขความเจริญ HAPPY NEW YEAR ด้านขวา ใต้ตราพระมหาพิชัยมงกุฎ มีข้อความพิมพ์ด้วยตัวอักษรสีเหลือง ข้อความว่า “ความเมตตาเป็นคุณธรรมนำความสุข ช่วยปลอบปลุกปรุงใจให้หรรษา ความกตัญญูรู้คุณผู้เมตตา ทวีค่าของน้ำใจไมตรีเอย”

ด้านล่างของ ส.ค.ส. มีแถบสีม่วงเข้ม มุมล่างขวา มีข้อความ ก.ส. 9 ปรุง 181122 ธ.ค. 55 (กอ สอ เก้า ปรุง สิบแปดสิบเอ็ดยี่สิบสอง ทอ คอ ห้าห้า) พิมพ์ที่โรงพิมพ์สุวรรณชาด ท.พรหมบุตร, ผู้พิมพ์โฆษณา Printed at the Suvarnnachad, D. Bramaputra, Publisher (พริ้นเทด แอ้ท เดอะ สุวรรณชาด, ดี. พรหมบุตร, พับลิชเชอร์)

กรอบของ ส.ค.ส. พระราชทานฉบับนี้ เป็นภาพใบหน้าคนเล็กๆ เรียงกัน ด้านซ้ายและด้านขวาเรียงกันด้านละ ๓ แถว ส่วนด้านบนและด้านล่างเรียงกันด้านละ ๒ แถว ทุกหน้า มีแต่รอยยิ้ม

พระพุทธรูปทรงเครื่อง สมัยรัตนโกสินทร์

สายไหม จบกลศึก

พระพุทธรูปทรงเครื่อง มีความหมายแสดงถึงการเป็นสมเด็จพระจักรพรรดิราชาธิราชแห่งโลกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังมีคตินิยมสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องของพระมหากษัตริย์อย่างแพร่หลายในปลายสมัยอยุธยา และสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ การที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่อง คือการถวายความเป็นจักรพรรดิราชของพระองค์แด่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งกล่าวไว้ตามตำนานชมพูบดีสูตร ดังนั้น การสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องจึงหมายถึง พระพุทธจักรพรรดิ ซึ่งมีการเรียกทั้ง พระพุทธจักรพรรดิราชและพระพุทธจักรพรรดิราชาธิราช เฉพาะสมัยรัตนโกสินทร์ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า รัชกาลที่ ๓ (พ.ศ. ๒๓๖๗ - ๒๓๙๔) มีการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องที่ล้ำค่าและวิจิตรงดงามมากที่สุด

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า ทรงพระอัจฉริยภาพในการค้าและวางรากฐานเศรษฐกิจชาติ พระราชทรัพย์ที่ได้มาจากการค้า ทรงนำมาทำนุบำรุงบ้านเมืองและอาณาประชาราษฎร์ ทรงสร้างถาวรวัตถุทั้งฝ่ายบ้านเมืองและพระพุทธศาสนาไปพร้อมๆ กัน เช่น สร้างค่าย คู ประตูเมือง ตลอดทั้งเมืองหน้าศึก ส่วนการพระศาสนาทรงนับถือเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ทรงสร้างพระอารามและบูรณปฏิสังขรณ์วัดน้อยใหญ่ประดุจสร้างใหม่ จำนวนมากกว่า ๕๐ วัด ทรงทำนุบำรุงการศึกษาทั้งคณะสงฆ์และประชาชนพลเมือง

สร้างตำราคัมภีร์ ส่งเสริมงานศิลปวัฒนธรรม การอาชีพ การแพทย์และการอนามัย ดังเช่นที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ที่เปรียบเสมือนเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของชาติ ดังปรากฏมรดกสมบัติของแผ่นดินที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันจำนวนมาก

ว่าด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนานั้น ชาวยุโรปได้สรรเสริญไว้โดยกล่าวว่า

"ท้องพระโรงที่เสด็จออกรับแขกเมืองนั้นไม่โอ่อ่าและดูเก่าๆ แม้พระเจ้าแผ่นดินเองก็ทรงฉลองพระองค์ที่ไม่หรูหราและดูเก่าด้วย ทำให้แลเห็นความเลื่อมใสศรัทธาชัดเจน เพราะบรรดาวัดวาอารามและศิลปกรรมที่ทรงสร้างให้กับพระพุทธศาสนานั้น ดูสวยงามเลอเลิศและราคาแพง"

เฉพาะการสร้างพระพุทธปฏิมาเป็นพุทธบูชาในรัชสมัยของพระองค์ ปรากฏว่าในพระบรมมหาราชวังมีโรงหล่อเพื่อสร้างพระพุทธรูปใหม่และบูรณะพระพุทธรูปที่ชำรุด สำหรับอัญเชิญไปเป็นพระพุทธปฏิมาประธานวัดต่างๆ นอกจากพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เช่น พระพุทธไสยาสน์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดราชโอรสาราม และหลวงพ่อโต วัดกัลยาณมิตรซึ่งโปรดให้สร้างภายในวัดนั้นๆ ดังคำพรรณนาของนายมี มหาดเล็ก กล่าวว่า

"ที่โรงหล่อต่อแต่งพระพุทธรูป
พระบุราณบ้านเก่าคราวกลี
ถูกแดดลมจมน้ำล้วนชำรุด
ที่ด่างพร้อยร่อยหรอก็ต่อเติม
พระนาภีพระนลาฏพระบาทพระหัตถ์
พระประธานพระไสยาสน์ลีลาศจร
ที่เศร้าซูบมัวหมองไม่ผ่องใส
ตกอยู่ที่เมืองร้างวัดตั้งเดิม
ไปขนขุดมาบูรณะเฉลิมเสริม
พระพักตร์เจิมจุนพระศอต่อพระกร
ที่วิบัติมาบูรณปฏิสังขรณ์
ออกซับซ้อนน้อยใหญ่อยู่ในโรง"

ส่วนพระพุทธรูปทรงเครื่อง หรือพระพุทธจักรพรรดิราชาธิราชที่กล่าวเริ่มไว้แต่ตอนต้นนั้น เป็นพระราชศรัทธาพิเศษที่นอกจากการสร้างพระพุทธรูปเป็นพุทธบูชา ได้ทรงสร้างเพื่อเป็น ***"พระพุทธรูปเฉลิมพระนาม"*** สมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์ ๒ พระองค์ คือ สมเด็จพระบรมอัยกาธิราช พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ และสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ และ ***"พระพุทธรูปฉลองพระองค์"*** พระบรมราชวงศ์แห่งต้นพระบรมราชจักรีวงศ์ ๑๐ พระองค์ ประดิษฐานไว้อย่างสง่างามในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เบื้องหน้าคู่แรก และสองข้างบุษบกพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระแก้วมรกต อันเป็นนัยแสดงว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาคู่พระบรมราชวงศ์ไทยตลอดไป

พระพุทธมหาจักรพรรดิราชาธิราชคู่แรก คือ พระพุทธรูปเฉลิมพระนาม ประทับยืนเบื้องหน้าบุษบกพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระแก้วมรกต องค์ด้านขวาคือ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ องค์ด้านซ้ายคือ พระพุทธเลิศหล้านภาไลย์ เฉพาะองค์ด้านซ้าย เมื่อในรัชกาลที่ ๓ พระนามว่า พระพุทธเลิศหล้าสุราไลย ครั้นรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปลี่ยนสร้อยพระนามใหม่ เรียกว่า พระพุทธเลิศหล้านภาไลย์ สร้างเมื่อพุทธศักราช ๒๓๙๐ เป็นพระพุทธรูปสำริดหุ้มด้วยทองคำเนื้อแปด สูง ๖ ศอก น้ำหนักทองคำ ๖๓ ชั่ง ๑๔ ตำลึง ลงยาราชาวดี ประดับเนาวรัตน์อันมีค่า

สาเหตุการสร้าง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า มีพระราชดำริว่า พระมหากษัตริย์สมัยก่อน ไม่มีพระนามให้ประชาชนกล่าวขานถึง จึงเรียกรัชกาลที่ ๑ คือรัชกาลของสมเด็จพระบรมอัยกาธิราชว่า **"แผ่นดินต้น"** เรียกรัชกาลที่ ๒ ของสมเด็จพระบรมชนกนาถว่า **"แผ่นดินกลาง"** ฉะนั้น รัชกาลของพระองค์ รัชกาลที่ ๓ ก็ต้องเป็นแผ่นดินปลาย ซึ่งน่าจะไม่เป็นมงคล เพราะกรุงรัตนโกสินทร์จะต้องสถิตสถาพรไปอย่างมั่นคงยั่งยืน เมื่อสร้างพระพุทธรูปเสร็จแล้ว โปรดให้ขานนามพระเจ้าแผ่นดิน ๒ รัชกาล ตามนามพระพุทธรูป ดังปรากฏพระนาม **"พระพุทธ"** อยู่ทั้ง ๒ พระองค์สืบมา

ส่วนพระพุทธมหาจักรพรรดิราชาธิราชที่สร้างเพื่อเป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์สำหรับพระราชวงศ์ ๑๐ พระองค์ ถวายพระราชกุศลเป็นพุทธบูชา เมื่อทรงตกแต่งบุษบกเพื่อประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรใหม่ครั้งกรุงรัตนโกสินทร์มีอายุได้ ๕๐ ปี กล่าวว่าทรงนำบุษบกเมื่อครั้งประดิษฐานพระบรมศพสมเด็จพระบรมชนกนาถ ซึ่งมีความงดงามมาก ทรงสร้างเบญจาเป็นฐานรองรับบุษบกแล้วตกแต่งให้วิจิตรสง่างามดังเช่นปัจจุบันนี้

บนฐานเบญจา ทั้ง ๔ มุม โปรดให้ประดิษฐานพุทธจักรพรรดิราชาธิราช พระพุทธรูปฉลองพระองค์พระบรมวงศ์ทั้ง ๑๐ พระองค์ ประทับยืน ขนาดเท่าพระองค์ แต่ละองค์มีความสูงระหว่าง ๑.๕๐ - ๒.๐๐ เมตร ดังนี้

ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบรมอัยกาธิราช

๒. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สมเด็จพระบรมชนกนาถ

๓. สมเด็จพระศรีสุลาลัย พระบรมราชชนนี

ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้

๔. สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท

๕. สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์

๖. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิลาส กรมหมื่นอัปษรสุดาเทพ พระราชธิดาของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสิ้นพระชนม์ไปก่อน

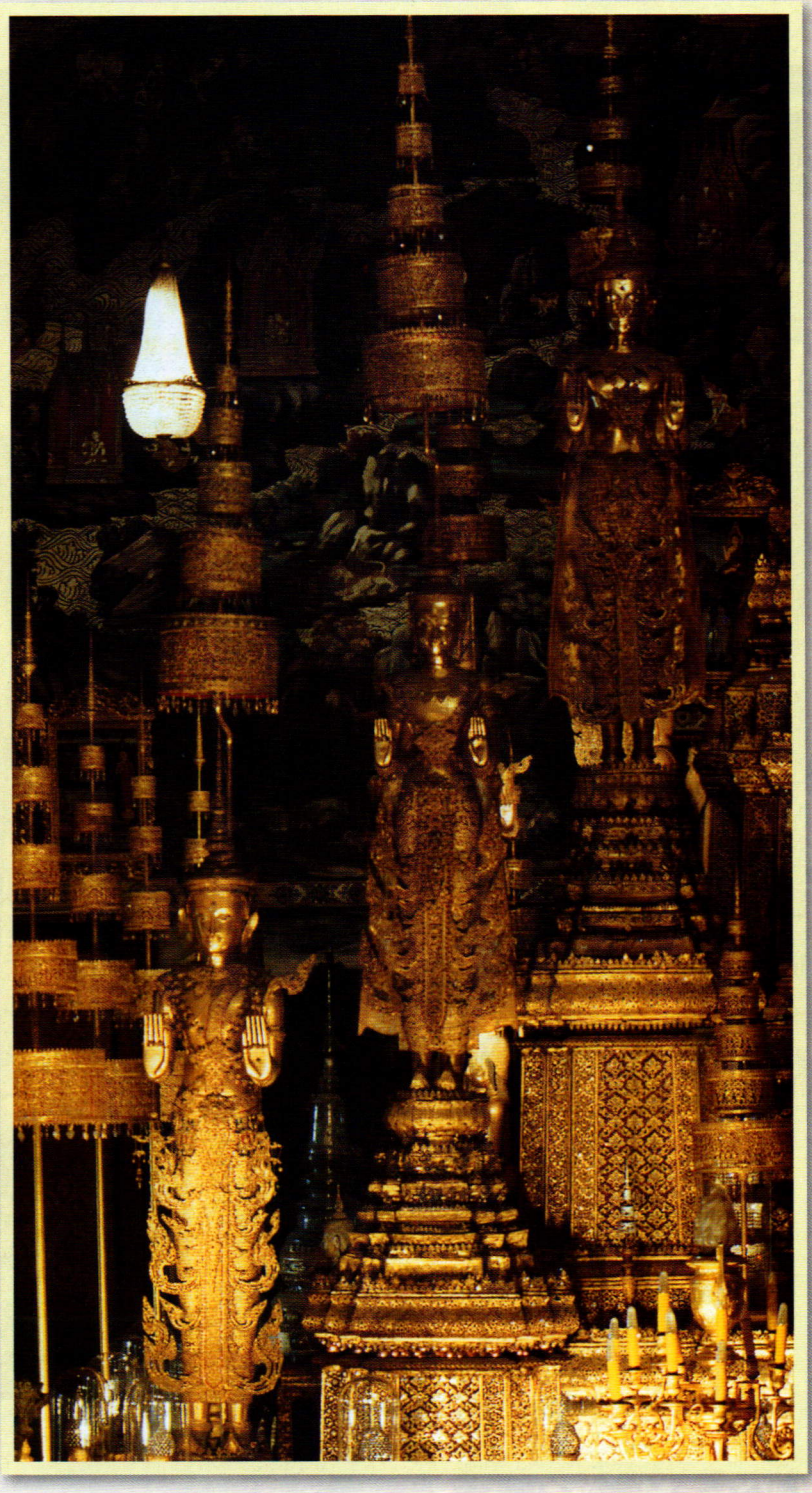

ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

๗. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์ใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

๘. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ กรมพระราชวังบวรสถานภิมุข หรือกรมพระราชวังหลัง พระโอรสของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี

ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้

๙. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์ที่ ๒ ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

๑๐. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงศรีสุนทรเทพ พระราชธิดาของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งเป็นที่สนิทเสน่หาอย่างยิ่ง ได้สิ้นพระชนม์ไปก่อน

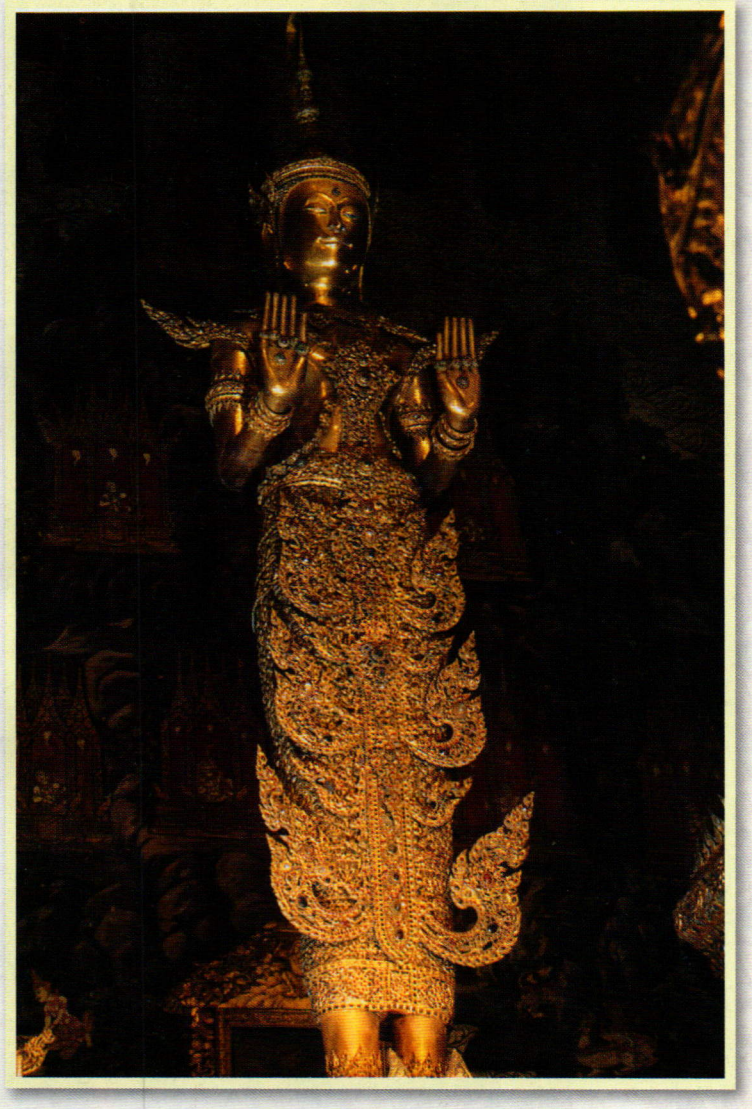

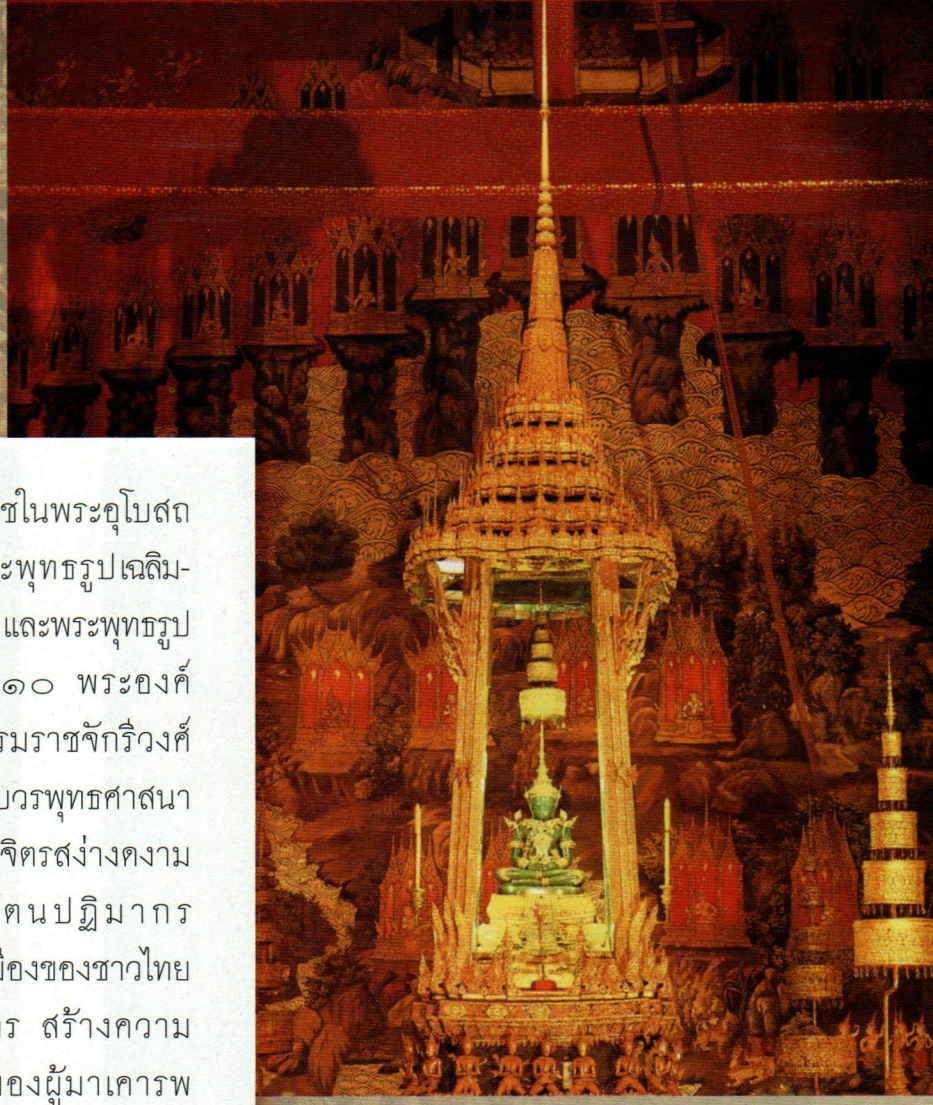

พระพุทธจักรพรรดิราชาธิราชในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทั้งพระพุทธรูปเฉลิมพระนาม รัชกาลที่ ๑ รัชกาลที่ ๒ และพระพุทธรูปฉลองพระองค์พระบรมราชวงศ์ ๑๐ พระองค์ ได้เป็นที่ประจักษ์ว่า คือ ต้นพระบรมราชจักรีวงศ์ ซึ่งแต่ละพระองค์ล้วนเลื่อมใสในพระบวรพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เป็นการจัดระเบียบความวิจิตรสง่างดงามที่เชิดชูให้พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระแก้วมรกต พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาวไทย ยิ่งเพิ่มพูนมีความงดงาม อลังการ สร้างความประทับใจและอยู่ในความทรงจำของผู้มาเคารพสักการะ เพิ่มศรัทธาในพุทธสถานมากยิ่งๆ ขึ้นเป็นเวลานานกว่า ๑๐๐ ปีมาแล้ว

งานพุทธศิลป์ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้าทรงสร้างสรรค์ไว้เฉพาะพระพุทธจักรพรรดิราชาธิราช แม้จะเป็นส่วนน้อยในจำนวนมรดกสมบัติทางวัฒนธรรมด้านศิลปกรรม ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก เป็นมรดกที่ก่อให้เกิดพุทธิปัญญาและที่สำคัญเป็นเครื่องหมายที่แสดงความกตัญญูกตเวทิตาธรรมแห่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้าที่ถวายแด่สมเด็จพระบุรพกษัตริย์และพระประยูรญาติ อันเป็นแบบอย่างวัฒนธรรมที่งดงามของชาวไทย

หญ้าแฝก : พืชมหัศจรรย์

ดร. วีระชัย ณ นคร

หญ้าแฝกเป็นที่รู้จักกันมาแต่ครั้งโบราณกาลของประเทศอินเดีย โดยได้มีบันทึกในพระคัมภีร์อาถรรพเวท Atharvaveda ซึ่งเป็นคัมภีร์โบราณของศาสนาฮินดู เขียนขึ้นประมาณ ๑,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช โดยชนเผ่าอารยัน ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายบท มีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับคำสวดขอพรต่างๆ อาทิ ให้ได้รับชัยชนะ ประสบโชคดี รักษาโรคร้าย การใช้ประโยชน์พืชทางไสยเวทต่างๆ ฯลฯ ได้กล่าวถึงหญ้าแฝกที่มีรากยาวและมีความหอมได้ถูกนำไปใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา การทำเป็นเครื่องหอม และหัตถกรรมต่างๆ

หญ้าแฝกได้เริ่มเป็นที่รู้จักในประเทศไทย มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๔ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแนวทางการทำงานแก่กลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ที่รับสนองงานในโครงการพระราชดำริ โดยมีรับสั่งให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และพื้นที่ต่างๆ ที่มีปัญหาเรื่องดินในสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกัน ดำเนินการนำหญ้าแฝกมาปลูกศึกษาและทดลองเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยขณะนั้นยังมีผู้รู้จักหญ้าแฝก และมีความเข้าใจในความสำคัญของหญ้าแฝกน้อยท่าน

หญ้าแฝกได้เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ดินและน้ำในประเทศไทยอย่างกว้างขวางใน พ.ศ. ๒๕๓๕ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมให้แก่ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการสำนักงาน กปร. ในสมัยนั้น สรุปความว่า

"ให้ศึกษาทดลองการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ และพื้นที่อื่นๆ ที่เหมาะสมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ"

จากนั้น ทุกหน่วยราชการได้ร่วมกันสนองพระราชดำริในการศึกษาวิจัย ขยายพันธุ์และรณรงค์นำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ จนเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป และขยายผลไปทั่วประเทศ

ชื่อวิทยาศาสตร์ของหญ้าแฝก

หญ้าแฝกเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในวงศ์หญ้า (Poaceae) พบขึ้นกระจายอยู่ทั่วไปในหลายพื้นที่ สันนิษฐานว่าถิ่นกำเนิดเดิมที่เป็นศูนย์กลางการกระจายพันธุ์อยู่ในประเทศอินเดีย

ใน ค.ศ. ๑๙๐๓ Dr.George Valentine Nash นักพฤกษศาสตร์ประจำสวนพฤกษศาสตร์แห่งมหานครนิวยอร์ก เป็นผู้ตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ (scientific name) ของหญ้าแฝกว่า *Vetiveria zizanioides* Nash โดยชื่อ Vetiveria เป็นคำเรียกดั้งเดิมที่มาจากภาษาทมิฬของอินเดีย แปลว่า 'รากหยั่งลึก' และ zizanioides แปลว่า 'ริมฝั่งน้ำ' ซึ่งหมายถึง หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีรากยาวและพบขึ้นอยู่มากตามธรรมชาติตามริมฝั่งน้ำของประเทศอินเดียนั่นเอง

ใน ค.ศ. ๑๙๙๙ Dr.L.Roberty ได้ทำการศึกษาหาความเกี่ยวข้องทางสายสัมพันธุ์ของพืชวงศ์หญ้า โดยอาศัยการเปรียบเทียบลักษณะของสารเคมีในต้นหญ้าชนิดต่างๆ และพบว่าหญ้าแฝก มีสารเคมีเช่นเดียวกับพืชในสกุลหญ้าเจ้าชู้ (Chrysopogen) จึงได้ย้ายหญ้าแฝกไปอยู่ในกลุ่มของหญ้าเจ้าชู้ และเปลี่ยนชื่อวิทยาศาสตร์ของหญ้าแฝกใหม่เป็น *Chrysopogen zizanioides* (L.) Roberty

ก.

สภาพหญ้าแฝกหอมที่ขึ้นอยู่ในธรรมชาติของประเทศอินเดีย ก). ริมฝั่งแม่น้ำพรหมบุตร ข). ตามเส้นทางเมืองปัตนะไปมหาเจดีย์พุทธ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เป็นหญ้า อายุหลายปี ขึ้นเป็นกอขนาดใหญ่ เจริญเติบโตได้รวดเร็ว โคนต้นแผ่แบน ไม่มีเหง้าและไหลใต้ดิน

ลำต้น สูงได้ถึง ๑๕๐-๒๐๐ ซม. ลำต้นจริงจะมีขนาดเล็กอยู่ที่บริเวณโคนกอ

ราก มีระบบรากยาวและดิ่งลึกลงไปในดิน ยาวได้ถึง ๒๕๐-๓๕๐ ซม. รากมีกลิ่นหอมเย็นโดยการสะสมน้ำมันหอมระเหยไว้ในราก

ใบ ส่วนโคนตั้งตรง ส่วนปลายโค้งออก รูปขอบขนานแคบ ปลายสอบแหลมยาว ๖๐-๑๐๐ ซม. กว้าง ๖-๙ มม. ขอบใบและเส้นกลางใบมีหนามละเอียดทำให้สากคาย ด้านหลังใบมีสีเขียวค่อนข้างเข้ม ด้านท้องใบมีสีขาวซีด สังเกตได้ชัดเจน

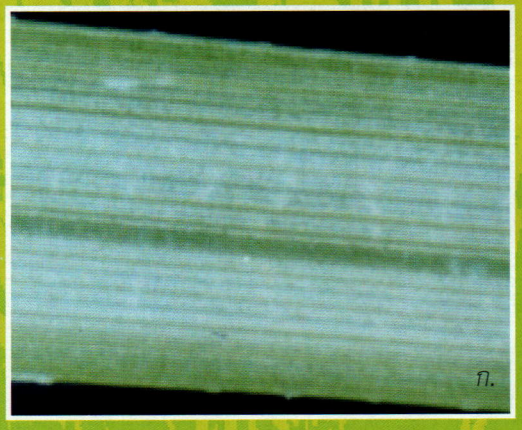

ก.

ข.

กอหญ้าแฝกหอม ก). แหล่งพันธุ์ประจวบคีรีขันธ์ ข). แหล่งพันธุ์พะเยา

ใบหญ้าแฝกหอม

ก). แผ่นใบด้านล่าง (ท้องใบ) มีสีซีดขาวชัดเจน

ข). ภาพขยายแผ่นใบแสดงหนามที่ขอบใบ

ค). ใบหญ้าแฝก

ง). ภาพขยายใบหญ้าแฝกแสดงลักษณะท้องใบ

ช่อดอก ตั้งตรง แกนช่อดอกกลม สูงประมาณ ๑๐๐-๑๕๐ (๒๐๐) ซม. ตอนปลายเป็นรวง สูงประมาณ ๒๐-๓๐(๔๐) ซม. ขนาดแผ่เต็มที่กว้าง ๑๐-๑๕ ซม. ช่อดอกของหญ้าแฝกหอมส่วนใหญ่มีสีม่วง มีบ้างที่เป็นสีขาว

ดอกย่อย ขนาดเล็กเรียงตัวกันเป็นคู่ๆ แต่ละคู่ประกอบด้วยดอกชนิดที่มีก้าน และชนิดไม่มีก้าน ยกเว้นที่ส่วนปลายของก้านช่อมักเรียงเป็น ๓ ดอก

ผล ขนาดเล็กรูปกระสวย เปลือกบางผิวขรุขระ ส่วนปลายมีระยางค์เป็นหนามสั้นๆ เมล็ดผิวเรียบ หัวท้ายมน

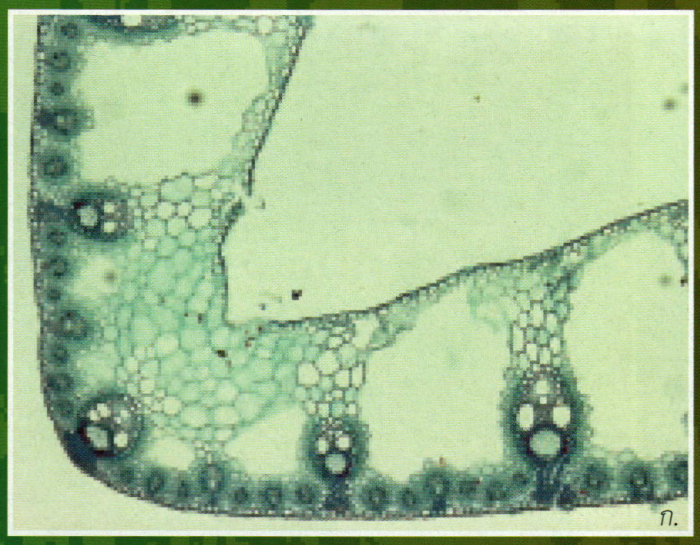

ก.

ก.

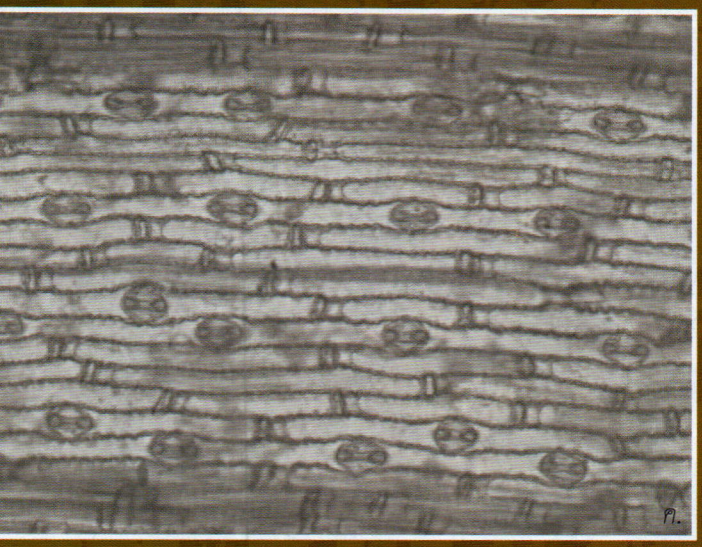

ใบหญ้าแฝกหอม

ก). และ ข). แผ่นใบตัดตามขวาง แสดงลักษณะเนื้อเยื่อและมัดท่อลำเลียงน้ำและอาหารที่อยู่ภายใน

ค). ภาพขยายผิวใบแสดงลักษณะปากใบ

ช่อดอก (Inflorescence) ของหญ้าแฝกหอม

ก). ช่อดอกที่ยังเจริญไม่เต็มที่อยู่ในใบธง

ข). ช่อดอกที่สมบูรณ์รวงแผ่กว้างเต็มที่

ค). กอหญ้าแฝกที่กอโตเต็มที่ อายุ ๙ เดือนขณะออกรวง

ก.

ข.

แสดงรากหญ้าแฝกหอม ที่มีปริมาณมาก มีความหนาแน่น ติ่งลึก และมีความยาว มากกว่าพืชทั่วไป

ดอก (Spikelet) ผล (caryopsis) *และ* ***เมล็ด (seeds)*** *ของหญ้าแฝกหอม*

ก). ดอกย่อยขนาดเล็กเรียงตัวกันเป็นคู่ ๆ แต่ละคู่ประกอบด้วยดอกชนิดที่มีก้านและชนิดไม่มีก้านช่อดอก

ข). ผลหญ้าแฝก

ค). เมล็ดรูปกระสวย ผิวเรียบมัน หัวท้ายมน เนื้อในเป็นแป้งเหนียว

คุณสมบัติของหญ้าแฝก

ด้วยลักษณะพิเศษของหญ้าแฝกที่มีรากดิ่งลึก มีความยาวมากกว่าพืชทั่วไป จึงสามารถนำมาใช้ในการปกป้องและอนุรักษ์ดินและน้ำได้ เมื่อนำมาปลูกเป็นแถวเป็นแนว รากจะหยั่งลึกลงในดินเป็นแนวสานกันแน่นในแนวดิ่ง ต่างจากหญ้าทั่วไปที่รากกระจายแผ่กว้างเพื่อยึดพื้นดินตามแนวนอน ด้วยเหตุนี้ กอแฝกและรากหญ้าแฝกจึงกลายเป็น **"ปราการธรรมชาติ"** โดยบนดินจะช่วยยึดหน้าดินไม่ให้พังทลาย กรองตะกอนดินและชะลอไม่ให้น้ำไหลผ่านไปได้อย่างรวดเร็ว ส่วนใต้ดินก็เปรียบเสมือนมีกำแพงใต้ดินที่มีชีวิตที่ช่วยสร้างความมั่นคงและความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ใต้ดินด้วย

อย่างไรก็ดีหญ้าแฝกไม่ได้ถูกจัดเป็นวัชพืช เพราะไม่มีเหง้าใต้ดิน จึงไม่ยากในการกำจัด ไม่ได้ขยายพันธุ์ด้วยลมทำให้ไปได้ไม่ไกล และการมีลักษณะการงอกที่ขึ้นเป็นกอทำให้สามารถกำจัดได้ง่ายด้วยการขุดออกทิ้งไป

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝก

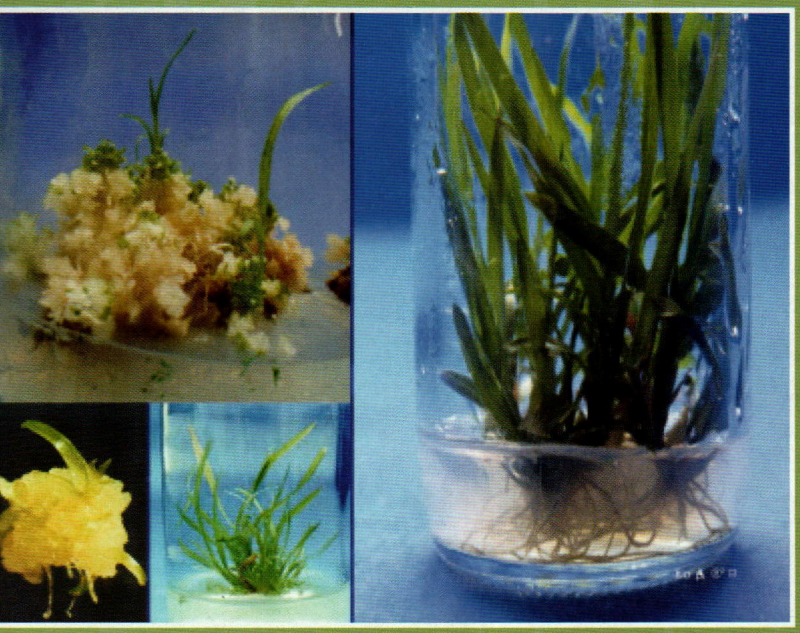

แสดงการขยายพันธุ์หญ้าแฝกหอม ด้วยวิธีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อจากเยื่อเจริญของเกสรหญ้าแฝก ชักนำให้เป็นก้อนแคลลัส ต้นแฝกจิ๋วและต้นกล้า

ผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝกระดับอุตสาหกรรม ที่ดำเนินการ ณ โครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) จังหวัดเชียงราย

หัตถกรรมจากใบหญ้าแฝก

ชาวบ้านและเกษตรกรที่ปลูกแฝก สามารถเพิ่มมูลค่าของหญ้าแฝกได้ด้วยการนำใบแฝกมาทำเป็นหัตถกรรมรูปแบบต่างๆ โดยมีหน่วยงานหลายหน่วยงานให้การสนับสนุนนำครูช่างฝีมือมาสอนเทคนิคต่างๆ ให้ อาทิจากกองโครงการศิลปาชีพ สำนักพระราชวัง กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม และมูลนิธิโลกสีเขียว บริษัท ปตท. (จำกัด) มหาชน ฯลฯ

หญ้าแฝกหอมสายพันธุ์ศรีลังกา กำแพงเพชร ๒ สุราษฎร์ธานี และสงขลา ๓ มีใบยาว เป็นมัน เมื่อเปียกน้ำจะนุ่มและยืดหยุ่น เหมาะแก่การนำไปผลิตงานหัตถกรรมคุณภาพสูง หากนำใบไปตากแห้งก็จะสามารถใช้ทำพวงหรีด ดอกไม้ประดิษฐ์ หรือสานเป็นเชือก เสื่อ หมวก หรือตะกร้าได้ ส่วนรากยังใช้ทำฉากกั้น มูลี่ พัด และกระเป๋าถือได้อีกด้วย

ผลงานผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝกของกลุ่มแม่บ้านและชุมชน เครือข่ายกระทรวงอุตสาหกรรม

ผลงานของวิทยากรจากการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ที่สอนการทำหัตถกรรมหญ้าแฝกให้กับกลุ่มแม่บ้านและเยาวชน ที่เมืองลักเนา ประเทศอินเดีย

หญ้าแฝกกับการอนุรักษ์ดินและน้ำ

จากการสัมมนาหญ้าแฝกนานาชาติครั้งที่ ๕ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่จัดขึ้น ณ เมืองลักเนา ประเทศอินเดีย ผลจากการประชุมได้แสดงให้เห็นว่าได้มีการนำหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆ ทั่วโลกและในด้านต่างๆ อาทิ

๑. ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยมีการพัฒนาใช้เทคโนโลยีทางด้านวิศวกรรมมาช่วยเสริมประสิทธิภาพของหญ้าแฝกในการซ่อมแซมพื้นที่พังทลายบนพื้นที่สูง ที่ลาดชัน ริมฝั่งแม่น้ำและชายทะเล

๒. ด้านงานวิจัยใหม่ มีการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์แฝกหอมให้มีขนาดกอโตขึ้น มีปริมาณรากมากขึ้น และไม่ติดเมล็ด มีการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์แฝกทนเค็มในห้องปฏิบัติการโดยการฉายรังสีและโดยการใช้สารเคมี เพื่อการนำไปปลูกปรับปรุงพื้นที่ดินเค็มให้ฟื้นคืนเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

๓. ด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการปลูกแฝกเพื่อช่วยลดโลกร้อน โดยแฝกสามารถช่วยกักเก็บก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในอากาศได้มากกว่าพืชชนิดอื่นหลายชนิด และช่วยฟื้นคืนสภาพพื้นที่ปนเปื้อนสารโลหะหนักได้ โดยแฝกมีความสามารถดูดซับสารโลหะหนัก เช่น ตะกั่ว แคดเมียม สังกะสี และอาร์ซินิค ฯลฯ

๔. ด้านพันธุ์ของหญ้าแฝก ที่ใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำในโครงการใหญ่ๆ ของต่างประเทศทั้งหมดเป็นหญ้าแฝกหอม

๕. มีการพัฒนาเทคนิคใหม่ๆ ที่นำมาใช้ร่วมกับแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ

- มีการใช้กระสอบทรายเรียงเพื่อลดความลาดชันของพื้นที่ที่มีความลาดชัน และยังใช้แฝกซ่อมพื้นที่ที่เป็นหลุมเป็นบ่อ รวมถึงการปลูกแฝกลงไปบนกระสอบเช่นเดียวกับการปลูกบนดิน
- มีการสร้างฐานบนพื้นที่ที่มีความลาดชันเสริมการปลูกแฝกในหลายลักษณะ เช่น ก่อคอนกรีตเป็นหินเรียงและหินกล่อง

การอนุรักษ์ไหล่เปิดใหม่ที่ลาด
การทำขั้นบันไดและปลูกแฝก

จากโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกิจกรรมปลูกแฝก เพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ฯ

พฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่
๗

ยุวชนจากโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ร่วมกันปลูกแฝกในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์

การปลูกแฝกเพื่ออนุรักษ์ไหล่ทางลาดชันตามถนนที่ตัดใหม่ภายในสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่ เริ่มปลูก พ.ศ. ๒๕๓๗

การปลูกแฝกเพื่ออนุรักษ์ไหล่ทางเปิดใหม่ที่ลาดชันในสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่

การทำขั้นบันไดและเริ่มปลูกแฝก พ.ศ. ๒๕๓๗

ผลใน พ.ศ. ๒๕๓๙

ความสัมฤทธิผลใน พ.ศ. ๒๕๓๙

- ใช้เทคนิกการปลูกแฝกเป็นแถวหลักแล้วฉีดพ่นเมล็ดหญ้าชนิดที่ขึ้นได้ดีในพื้นที่นั้นๆ
- บนที่สูงมีการใช้ไม้หลักปักนำเป็นแกนกันไม่ให้ดินพัง หรือทำเป็นขั้นบันไดสามารถปลูกแฝกบนพื้นที่นั้นได้อย่างมั่นคง
- มีการปลูกแฝกเชื่อมระหว่างแถวเป็นลักษณะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตาหมากรุกหรือร่างแห โดยเฉพาะการปลูกบริเวณริมฝั่งน้ำ พบว่าสามารถช่วยลดแรงกระแทกของน้ำได้ทั้งทางตรงและทางด้านข้าง
- ใช้กระสอบป่านหรือสแลนคลุมพื้นที่ที่จะปลูกแฝก เพื่อยึดหน้าดินและเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับผิวดิน
- มีการปลูกแฝกป้องกันการกัดเซาะของชายฝั่งทะเล โดยมีตัวอย่างที่เห็นอย่างชัดเจน คือ การปลูกแฝกในกรุงริโอเดอจาเนโร่ ประเทศบราซิล
- การใช้สแลนกั้นในแนวตั้งเพื่อเป็นแผงกันลม ในพื้นที่ที่มีลมแรง
- มีการปลูกแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เป็นโครงการขนาดใหญ่ (Megaprojects) ในหลายประเทศ อาทิ ออสเตรเลีย มาดาร์กัสการ์ เวียดนาม บราซิล คองโก และแอฟริกาใต้ ฯลฯ

๑.

ประเทศมาดากัสการ์

ใช้เทคโนโลยีหญ้าแฝก ป้องกันไหล่ทางสองข้างทางรถไฟ ร่วมกับเทคโนโลยีทางวิศวกรรม โดยใช้วิธีปรับ slope ที่ลาดชันให้เป็นพื้นที่ขั้นบันได แล้วปลูกแฝกยึดพื้นที่ พร้อมกับสร้างรางระบายน้ำคอนกรีตเพื่อช่วยให้น้ำไหลไปตามรางระบายได้สะดวก ทั้งนี้สามารถป้องกันการพังทลายของดินลงไปสู่พื้นที่เบื้องล่างที่เป็นรางรถไฟอย่างได้ผล

๒.

กรมทางหลวง ประเทศไทย

๑)เส้นทางหลวงในจังหวัดแพร่ ได้มีการใช้แฝกปลูก เพื่อป้องกันการพังทลายของไหล่ทางเชิงลาดเลียบไปตามลำห้วย

๒)เส้นทางสายบ้านไร่-บ้านอีต่อง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ดินมีลักษณะเป็นดินลูกรังปนทราย ได้ถูกน้ำกัดเซาะดินเลื่อนไหล มีการจัดทำรางระบายน้ำ และปลูกแฝกป้องกันพื้นที่อย่างได้ผล

ประเทศมาดากัสการ์

ใช้เทคโนโลยีหญ้าแฝกร่วมกับเทคโนโลยีทางวิศวกรรม ในการป้องกันไหล่ทางในโครงการ Madagascar-Ambatovy Project โดยใช้วิธีปรับแต่ง slope ให้เป็นขั้นบันได แต่เนื่องจากดินเป็นลูกรังปนทรายที่พังทลายได้ง่าย จึงต้องเสริมด้วยไม้หลักปักกันดินไหล ใช้ผ้ากระสอบและสแลนคลุมดิน แล้วจึงปลูกแฝก ให้ไหล่ทางได้คืนสู่ความสวยงามอย่างสมบูรณ์

พื้นที่ไหล่ทางที่พังทลาย

ก
เส

ลักษณะพื้นที่ที่มีการพังทลาย ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายมีการปรับแต่งพื้นที่เป็นขั้นบันไดรองรับการปลูกแฝก

ความสัมฤทธิผลของการฟื้นฟูพื้นที่ด้วยเทคโนโ

นที่ให้เป็นขั้นบันไดและ
าปักกันดินไหล

การดูแลรดน้ำ

ความสัมฤทธิผล

กับวิธีทางวิศวกรรม โดยการเสริมฐานรากกันดินไหล

ประเทศคองโก

ตั้งอยู่ทางตอนกลางของทวีปแอฟริกา มีเมือง Brazzaville เป็นเมืองหลวงที่มีขอบเขตเมืองขยายออกไปอย่างกว้างขวาง มีการปลูกสร้างบ้านเรือนขึ้นไปตามที่ราบเชิงเขา ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย จึงพบว่ามีการพังทลายของดินหลายแห่งจากบริเวณเชิงเขาลงมายังพื้นที่ด้านล่างอยู่เสมอๆ ในภาพเป็นการใช้เทคโนโลยีหญ้าแฝกเพื่อการฟื้นคืนพื้นที่ดินพังทลายร่วมกับเทคโนโลยีทางวิศวกรรม โดยการก่ออิฐเสริมฐานกันดินไหล สร้างทางระบายน้ำ ปรับพื้นที่เป็นขั้นบันไดแล้วปลูกแฝก ในเขต Casis ของเมือง Brazzaville ขณะดำเนินการไปแล้วส่วนหนึ่ง (เมษายน ๒๐๑๐) และเมื่อดำเนินการไปแล้วเสร็จทั้งพื้นที่ ๑ ปีต่อมา (พฤษภาคม ๒๐๑๑)

ประเทศบราซิล

ที่กรุงริโอ เดอ จาเนอโร่ บริเวณเชิงเขา Itaipava เป็นพื้นที่ที่มีภูมิประเทศสวยงามมากแต่ต่อมาเมื่อเกิดฝนตกหนัก ก็เกิดดินเลื่อนทลาย ทำให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในพื้นที่สูงชัน และด้วยลักษณะของพื้นที่ในช่วงบนมีความลาดชันมากคล้ายหน้าผา ความเสียหายจากธรรมชาตินี้จึงยากที่จะซ่อมแซม เพราะไม่สามารถใช้เครื่องจักรกลหนักได้ อีกทั้งดินเป็นส่วนผสมของดินเหนียว ทราย และดินตะกอน ได้มีการซ่อมแซมพื้นที่เสียหายจากดินถล่มแห่งนี้ด้วยหญ้าแฝก โดยเริ่มจากการจัดทำรางระบายน้ำให้น้ำเบนออกไปทางด้านข้างทั้ง ๒ ข้าง แต่ง slope เป็นขั้นบันได โดยใช้แรงงานคนพื้นบ้าน ทำการปลูกแฝกเป็นแถว ภาพแสดงพื้นที่เมื่อยังไม่พังทลายและเมื่อดินพัง หน้าดินเลื่อนไหลไปแล้ว (กุมภาพันธ์ ๒๐๐๘) มีการเตรียมพื้นที่จัดทำแนวระดับ และขั้นบันไดปลูกแฝกและเมื่อปลูกซ่อมด้วยหญ้าแฝกจนสัมฤทธิผล มีไม้พุ่มต่างๆ ขึ้นมามากมาย (มกราคม ๒๐๑๑)

จัดทำแนวระดับขั้นบันไดปลูกแฝก

การปรับปรุงด้วยการจัดทำราง
ายน้ำให้เบนออกไปทางด้านข้าง
๒ ด้าน

พื้นที่ลาดชันเสี่ยงหายจากการเกิดดินถล่ม
(ก.พ. ๒๐๐๙)

ความสัมฤทธิผล (ม.ค. ๒๐๑๑)

ประเทศบราซิล

ทางตอนเหนือของเมือง São Paulo ที่ย่าน Bertioga เป็นพื้นที่ติดชายทะเลที่มีชายหาดทอดยาวไปตามชายฝั่งที่สวยงาม เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาพักผ่อนเป็นจำนวนมาก ต่อมาด้วยสภาวะโลกร้อน พื้นที่บริเวณชายฝั่งก็ถูกกัดเซาะด้วยคลื่นจากน้ำทะเลที่มีความรุนแรง เกิดความเสียหายในการฟื้นคืนสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์ชายฝั่งได้มีการใช้หญ้าแฝกและวิธีการทางวิศวกรรมมาเสริมกัน โดยมีการเปลี่ยนดินบริเวณชายหาดใช้ผ้าห่มใยมะพร้าวสังเคราะห์ที่ย่อยสลายได้คลุมดินเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้น และปลูกแถวหญ้าแฝกปรากฏว่าสามารถป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งอย่างได้ผลและยังทำให้ภูมิทัศน์มีความสวยงามเพิ่มขึ้นอีกด้วย

Tension crack

ประเทศอินเดีย

มีการใช้หญ้าแฝกเพื่อป้องกันคอสะพานขนาดใหญ่ บริเวณ Doria bridge ในรัฐอัสสัม เขต Majuli ซึ่งลักษณะพื้นที่เป็นสันทรายขนาดใหญ่ มีน้ำหลากในฤดูน้ำ ได้ดำเนินการโดยการใช้กล้าแฝกที่เพาะขยายพันธุ์โดยคนพื้นบ้าน นำมาปลูกคลุมดินไหล่ทางแบบตารางหมากรุกเพื่อยึดดินและลดแรงกระแทกของน้ำ และที่บริเวณฐานสะพานใช้การเรียงหินกล่อง เพื่อช่วยเสริมความแข็งแรงให้คอสะพานเพิ่มขึ้นอีกด้วย

ประเทศอินเดีย

ทำการป้องกันการกัดเซาะตลิ่งบริเวณริมฝั่งแม่น้ำพรหมบุตร (Brahmaputra) ในรัฐอัสสัมเป็นระยะทาง ๑ กม. โดยชายฝั่งบริเวณนี้ได้เคยมีการป้องกันแนวตลิ่งไว้แล้ว โดยใช้แผ่นสังเคราะห์ลูกฟูกคลุมดินซึ่งไม่ได้ผล จึงได้ทดลองใช้หญ้าแฝกปลูกยึดดินตามแนวตลิ่ง ในลักษณะตารางหมากรุก และพบว่าสามารถป้องกันตลิ่งพังอย่างได้ผล

ประเทศเวียดนาม

ได้ทำการตัดถนนสาย The Ho Chi Minh Highway (HCMHW) ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ ค.ศ. ๒๐๐๐ จากเหนือสุดจรดใต้สุดของประเทศเวียดนาม มีระยะทางยาวทั้งสิ้นรวมทั้งเส้นทางแยกประมาณถึง ๓,๒๐๐ กม. มีการปรับปรุงถนนเดิมและตัดเส้นทางใหม่ผ่านป่าและภูเขา เส้นทางสายใหม่นี้ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในระยะแรกมีไหล่ทางที่ไม่ได้มาตรฐานจึงเกิดการพังทลายมาก ทำให้สัญจรไม่ได้ในหน้าฝน จึงได้มีการใช้แฝกในการอนุรักษ์พื้นที่ไหล่ทางลาดชัน ควบคู่กับวิธีทางวิศวกรรมโดยการเสริมฐาน slope ให้มีความมั่นคง และมีทางระบายน้ำช่วยให้น้ำไหลสะดวกและลดการกัดเซาะ ทำให้ไหล่ทางไม่พังทลายและมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม

ประเทศออสเตรเลีย

ที่เชิงเขา Samford Valley นอกเมืองบริสเบน รัฐควีนส์แลนด์ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงมาก หลายพื้นที่เกิดการพังทลายจากดินเลื่อนไหล โดยเฉพาะบริเวณบ้านพักตามไหล่เขา จึงต้องมีการใช้แฝกร่วมกับเทคโนโลยีทางวิศวกรรม ซ่อมแซมพื้นที่พังทลายตาม slope ที่ลาดชัน โดยปรับแต่งพื้นที่และรองรับฐาน slope ด้วยก้อนหินขนาดใหญ่ตลอดแนว เมื่อพื้นที่มีความลาดชันมาก ทำขั้นบันไดไม่ได้ ก็ใช้การคลุมพื้นที่ด้วยผ้ากระสอบ เพื่อช่วยอุ้มน้ำ เพิ่มความชื้นและไม่ให้ดินไหล แล้วปลูกแฝกเป็นแถวคลุมไปทั้งพื้นที่

เมื่อดำเนินการไปแล้ว ๑ ปี พบว่าแฝกเจริญเติบโตได้ดี มีความแข็งแรงและสามารถป้องกันการพังทลายของพื้นที่ในฤดูฝนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อดีของระบบหญ้าแฝก

๑. มีค่าใช้จ่ายต่ำ เป็นข้อได้เปรียบที่สำคัญของระบบหญ้าแฝก ที่เหนือกว่ามาตรการทางวิศวกรรมทั่วไป คือ มีค่าใช้จ่ายต่ำและมีอายุยืนยาว สามารถรักษาเสถียรภาพของพื้นที่ลาดชันในหลายประเทศอย่างได้ผล

ประเทศจีนโดยใช้ระบบหญ้าแฝก ทำให้สามารถประหยัดเงินได้มากถึง ๘๕-๙๐% (Xie, ๑๙๙๗ ; Xia et al., ๑๙๙๙) ในประเทศออสเตรเลียการใช้ระบบหญ้าแฝกเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าวิธีทางวิศวกรรมทั่วไปตั้งแต่ ๖๔-๗๒% (Braken and Truong, ๒๐๐๑) โดยสรุปค่าใช้จ่ายสูงสุดจากการใช้มาตรการเหล่านี้มีเพียง ๓๐% ของค่าใช้จ่ายทางวิศวกรรม นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาแต่ละปีจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญเมื่อแถบหญ้าแฝกตั้งตัวดีแล้ว

๒. เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ระบบหญ้าแฝกเป็นวิธีธรรมชาติที่เหมาะสมสำหรับใช้ควบคุมการกัดกร่อนและชะล้างพังทลายของดิน ที่ไม่ทำให้เสียสภาพภูมิทัศน์ดังเช่นมาตรการทางวิศวกรรม เช่น คอนกรีตและโครงสร้างหิน ซึ่งมักไม่ได้รับการต้อนรับจากประชาชนทั่วไป

๓. มีค่าบำรุงรักษาต่ำในระยะยาว ซึ่งจะตรงกันข้ามกับโครงสร้างทางวิศวกรรมทั่วๆ ไป ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายตามมามากขึ้นในการดูแล ซ่อมแซม การใช้แฝกจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้นเมื่อพืชเติบโตและตั้งตัวได้แล้ว จากนั้นการบำรุงรักษาในระยะต่อไปก็จะลดลง ดังนั้น การใช้หญ้าแฝกจึงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับพื้นที่ห่างไกลที่ดูแลยากและเสียค่าใช้จ่ายสูง

๔. สามารถทำได้โดยเกษตรกร เทคโนโลยีหญ้าแฝกไม่มีความซับซ้อน เป็นเทคโนโลยีที่เรียบง่ายมีประสิทธิภาพมาก ตั้งแต่การดูแลกล้าแฝกถึงการขยายพันธุ์ และกรรมวิธีการปลูก โดยไม่ต้องมีเครื่องมือทันสมัยมาช่วยแต่อย่างใด และยังประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุต่างๆ โดยเฉพาะเป็นข้อได้เปรียบสำหรับประเทศที่มีอัตราค่าจ้างแรงงานต่ำ

ข้อเสียของระบบหญ้าแฝก

๑. หญ้าแฝกต้องการแสงแดดจัด ไม่สามารถปลูกได้ในที่ร่มหรือมีร่มเงา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการเจริญเติบโตระยะแรกๆ การมีร่มเงาแม้เพียงบางส่วนก็จะทำให้การเจริญเติบโตของหญ้าแฝกชะงักได้ การมีร่มเงาอย่างมากจะทำให้ต้นแฝกอ่อนแอและตายได้ในระยะยาว

๒. ระบบหญ้าแฝกจะสัมฤทธิผลต่อเมื่อต้นหญ้าแฝกเจริญเติบโตและตั้งตัวได้ จึงต้องมีการวางแผนในการปลูกให้แฝกได้มีระยะเวลาตั้งตัวอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๒-๓ เดือน จึงสามารถให้ผลในการอนุรักษ์ดินและน้ำได้

๓. หญ้าแฝกจะมีประสิทธิภาพเต็มที่เมื่อปลูกเป็นแถวแฝกและชิดกัน การปลูกหญ้าแฝกจึงต้องปลูกให้ถูกวิธี ไม่น้อยต้น หรือระยะระหว่างต้นห่างกันเกินไป

๔. การปลูกแฝกในพื้นที่ขนาดใหญ่ หรือในพื้นที่ลาดชัน จะมีความยากลำบากในการดูแลและทำนุบำรุง โดยเฉพาะการให้น้ำจะไม่ทั่วถึง การปลูกแฝกให้ถูกต้องตามฤดูกาลจะสามารถช่วยในเรื่องนี้ได้

๕. ควรมีการดูแลกล้าแฝกที่ปลูกใหม่ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ปศุสัตว์ ไม่ให้สัตว์เหยียบย่ำหรือกัดกินในระยะแรก จนกว่ากล้าแฝกจะตั้งตัวได้ ก็จะสามารถทนต่อการเหยียบย่ำและแทะเล็มของสัตว์ได้

ข้อสรุป

แฝกได้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางและนำไปใช้ประโยชน์ในหลายประเทศ อาทิ ประเทศออสเตรเลีย แอฟริกากลาง จีน เอธิโอเปีย ฟิจิ อินเดีย อิตาลี มาดากัสการ์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ แอฟริกาใต้ ศรีลังกา เวเนซุเอลา เวียดนาม และเวสต์อินดีส

เทคโนโลยีแฝกถูกนำไปใช้ในรูปแบบที่หลากหลายขึ้น และในโครงการใหญ่ขึ้น เช่น ในส่วนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ของดิน การฟื้นคืนพื้นที่วิกฤต อาทิ ดินเค็ม ดินกรด ดินดาน ดินเปรี้ยว ดินลูกรัง ดินทราย กำจัดขยะ ฟื้นคืนพื้นที่เหมืองแร่เสื่อมโทรม และช่วยกำจัดของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ

เป็นที่คาดว่าเทคโนโลยีหญ้าแฝกจะทวีความสำคัญขึ้นในการนำไปใช้ในด้านการป้องกันและฟื้นคืนพื้นที่ประสบภัยพิบัติต่างๆ ที่นับแต่จะรุนแรงมากขึ้น อาทิการป้องกันและฟื้นฟูพื้นที่ดินถล่ม การกัดเซาะพื้นที่ชายฝั่ง การเป็นพืชนำในการปลูกป่าเพื่อช่วยฟื้นคืนสมดุลธรรมชาติ ฯลฯ และมีแนวโน้มที่จะเป็นพืชเศรษฐกิจของโลกอีกชนิดหนึ่งต่อไปด้วย

ขนุน : ไม้มงคลกับวัฒนธรรมไทย

ฉวีงาม มาเจริญ

ชาวไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับไม้มงคลมาตั้งแต่อดีตกาล คือเชื่อว่าต้นไม้สามารถเสริมสร้างสิริมงคลและอำนวยโชคลาภให้ได้ เพียงแต่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามคติและพิธีกรรมที่ยึดถือสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเท่านั้น คติความเชื่อเรื่องไม้มงคล เป็นความเชื่อที่ผนวกเอาเรื่องของเทพยดาและสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติมาผูกพันกับต้นไม้ บางครั้งมีพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพิธีด้านไสยศาสตร์ของฝ่ายพราหมณ์ที่ชาวไทยยอมรับนับถือ และได้นำมาประยุกต์รวมกับพิธีทางฝ่ายพุทธปฏิบัติสืบต่อกันมาจนทุกวันนี้ อาทิ การปลูกบ้าน การตั้งศาลพระภูมิ การทำขวัญ การโกนจุก การบวงสรวง และการวางศิลาฤกษ์ เป็นต้น

ดอกชัยพฤกษ์

ดอกสาละ

ทับทิม

ไม้มงคลตามคติความเชื่อของชาวไทย มีตั้งแต่ไม้ยืนต้นจนถึงวัชพืช อาจจัดกลุ่มของความเป็นมงคลได้ดังนี้

๑. มงคลนาม หรือชื่อเป็นมงคล คือ

๑.๑ ชื่อตรงกับสิ่งที่เป็นมงคล เช่น ใบเงิน ใบทอง ใบนาก และใบทับทิม เป็นต้น

๑.๒ ชื่อมีความหมายเป็นมงคล หรือมีเสียงพ้องกับคำที่เป็นมงคล เช่น ยอ มะขาม มะยม รัก พยุง (พะยูง) สัก *(เสียงเหมือน ศักดิ์)* ชัยพฤกษ์ สีสุก (เสียงพ้องกับคำ ศรีสุข) และพุทธรักษา เป็นต้น

๒. มีประวัติอันเป็นมงคล เช่น เป็นต้นไม้ที่มีชื่อปรากฏอยู่ในพุทธประวัติ ได้แก่ บัว โพธิ์ สาละ เกด ฯลฯ เป็นต้นไม้ที่เกี่ยวกับเทพเจ้าฝ่ายพราหมณ์ ได้แก่ มะตูม มะม่วง มะเดื่อ หญ้าคา และหญ้าแพรก ฯลฯ

๓. มีคุณสมบัติ สรรพคุณ เป็นประโยชน์และเป็นมงคล ดังนี้

๓.๑ เป็นธัญพืชหรืออาหาร หมายถึง ความเจริญงอกงามและความสุขสมบูรณ์ ได้แก่ ข้าวเปลือก ถั่ว งา กล้วย อ้อย (จั่น) หมาก และ (จั่น) มะพร้าว ฯลฯ

๓.๒ มีสรรพคุณทางยารักษาโรค ได้แก่ ส้มป่อย สะเดา สมอ มะกรูด ฯลฯ

๓.๓ มีกลิ่นหอม เช่น กุหลาบ มะลิ พุด และจันทน์ เป็นต้น

๓.๔ มีสีเป็นมงคล คือไม้ดอกที่มีสีถูกโฉลกตามวัน ซึ่งประกอบพิธี ได้แก่ ดาวเรืองสีเหลือง ดอกกุหลาบสีแดง และดอกพุดสีขาว ฯลฯ

๓.๕ ได้รับการอุปโลกน์ให้เป็นสัญลักษณ์ของบุคคลอันเป็นที่เคารพยกย่อง เช่น พุทธรักษา ดอกมะลิ ดอกแก้วเจ้าจอม และดอกลำดวน เป็นต้น

คติความเชื่อเกี่ยวกับไม้มงคลได้คลี่คลายตลอดมา เริ่มจากเดิมที่นำมาประกอบเป็นส่วนหนึ่งในพิธีเกี่ยวกับชีวิต

และปลูกในบริเวณบ้านหรือเรือกสวนไร่นาเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในกิจพิธี หรือใช้ประโยชน์เป็นอาหารและยา ต่อมาได้เกิดความนิยมปลูกต้นไม้เพื่อหวังผลในทางโชคลาภเมตตามหานิยม ป้องกันเภทภัยต่างๆ จนนำไปสู่พิธีกรรมที่ซับซ้อนในการปลูกและบำรุงรักษาอันเป็นศาสตร์ที่ต้องศึกษาสืบทอดกันในแต่ละสำนัก เพื่อเสริมให้ไม้มงคลที่ปลูกนั้นทวีความศักดิ์สิทธิ์สามารถบันดาลให้เกิดคุณดังความประสงค์ดังเช่นการปลูกว่านต่างๆ ปัจจุบันสภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวไทยถูกจำกัดพื้นที่ให้แคบลง คนรุ่นใหม่จึงหันมานิยมปลูกไม้ประดับซึ่งมีนามอันเป็นมงคลกันมาก เพราะนอกจากจะมีใบสวยงามให้ความสดชื่นแก่อาคารบ้านเรือนและสบายตาแก่ผู้มองแล้ว ยังเป็นขวัญและกำลังใจแก่เจ้าของว่าอย่างน้อยนามของต้นไม้ก็อาจช่วยให้เกิดผลดีตามมงคลนามนั้น อาทิ เงินไหลมา ออมเงิน ออมทอง เศรษฐีเรือนใน เป็นต้น

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าไม้มงคลของไทยมีตั้งแต่ไม้ยืนต้นจนถึงวัชพืช ในที่นี้ขอนำเรื่องของไม้ยืนต้นชนิดหนึ่งที่มีบทบาทอยู่ในวัฒนธรรมไทยมายาวนานจวบจนปัจจุบัน ไม้มงคลนี้คือ **"ขนุน"** ขนุนเป็นไม้โบราณ ที่ปรากฏชื่อมาตั้งแต่แรกที่มีการจารึกภาษาไทยเป็นลายลักษณ์อักษรคือ สมัยสุโขทัย ในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้กล่าวถึงไร่นา เข้าจอม และดอกลำดวน เป็นต้น และพรรณไม้ในกรุงสุโขทัยโดยใช้คำว่า ป่าม่วง ป่าขาม ป่าพร้าว **ป่าลาง** ฯลฯ แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของเมืองซึ่งมีไร่นาและพืชต่อไปนี้จำนวนมาก คือ มะม่วง มะขาม มะพร้าว และ**ขนุน** ในศิลาจารึกหลักอื่นก็ใช้คำว่า **"ลาง"** แทน **"ขนุน"** เช่นกัน นอกจากศิลาจารึกแล้วยังปรากฏชื่อป่าขนุนในไตรภูมิกถาของพระมหาธรรมราชา (ลิไท) กล่าวถึงป่าขนุนซึ่งมีขนุนลูกใหญ่ขนาดเท่าตุ่มน้ำ อันจุน้ำได้ ๖๐ กระออมบ้าง และบรรดาช้างในป่าหิมพานต์เอาขนุนลูกเท่ากลองมาเป็นอาหารบ้าง แสดงว่าขนุนเป็นไม้ผลที่มีรสอร่อยเป็นที่รู้จักอยู่คู่กับประเทศไทยมาเป็นเวลานานตราบจนปัจจุบัน

ต้นขนุน

ขนุน

ขนุน มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Artocarpus heterophyllus* ชื่อสามัญว่า Jackfruit เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่สูงประมาณ ๑๐ เมตร ใบดกหนา มีกิ่งก้านสาขาให้ร่มเงาดี ลำต้นมีสีเทาหม่น มีน้ำยางสีขาว ผลรูปกลมรี ขนาดใหญ่ บางลูกใหญ่มากมีน้ำหนักถึง ๔๐ กิโลกรัม เปลือกภายนอกเป็นหนามถี่สั้นทู่ เมื่อยังอ่อนเปลือกสีเขียวอ่อน แก่แล้วจะสีออกเหลืองอมน้ำตาล เนื้อข้างในเป็นยวงสีเหลืองหรือสีจำปา รสหวานหอม ขนุนที่เป็นไม้กินผลในประเทศไทยมี ๓ ประเภท คือ ขนุนหนัง ขนุนละมุด และขนุนจำปาดะ ขนุนหนังจะมีเนื้อยวงหนารสหวานเป็นที่นิยมทั่วไป ปัจจุบันได้มีการขยายและพัฒนาสายพันธุ์อย่างกว้างขวาง ขนุนละมุดเมื่อสุกเนื้อจะเละและมีกลิ่นฉุนไม่ค่อยเป็นที่นิยมขนุนจำปาดะมีมากทางภาคใต้ ผลไม่ค่อยโต เมื่อสุกเนื้อจะเละและมีกลิ่นฉุน นิยมนำไปชุบแป้งทอดแบบกล้วยแขก

จำปาดะ

จำปาดะทอด

ไม้ไผ่สีสุก

ไม้สัก

ต้นราชพฤกษ์

ขนุนเป็นไม้มงคลนาม หมายถึงมีการเกื้อหนุน หรือช่วยยกระดับฐานะการงานและการเงิน มักนำเข้าร่วมพิธีมงคล อาทิการลงฤกษ์สร้างอาคาร จะใช้ไม้มงคล ๙ ชนิด ตอกเป็นเข็มฤกษ์ในหลุม ประกอบด้วย ไม้ชัยพฤกษ์ ไม้ราชพฤกษ์ ไม้ทองหลาง ไม้ไผ่สีสุก ไม้กันเกรา ไม้ทรงบันดาล ไม้สัก ไม้พะยูง และไม้ขนุน โดยจะตอกเข็มไม้ขนุนไว้ตรงกลาง พระพรหมกวี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ) อดีตเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม อดีตเจ้าคณะภาค ๑๐ และอดีตหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๖ ได้ประพันธ์เกี่ยวกับไม้มงคลไว้ดังนี้

“ประเพณี มงคลกาล งานบุกเบิก
วางดวงฤกษ์ เกริกก้อง ท้องสถาน
ตอกเสาเข็ม ไม้มงคล โสภณการ
เหมาะควรงาน การสร้าง อย่างโสภี
ชัยพฤกษ์ สักทอง ผ่องสมนึก
ราชพฤกษ์ ทองหลาง สะอางศรี
ทรงบาดาล ขนุนนะ พะยูงมี
กันเกราสี สุกใส ไม้มงคลฯ”

พิธียกเสาเอก หรือเสามงคลในภาคเหนือ จะรองหลุมฝังเสาด้วยใบไม้มงคลก่อน เป็นคติเพื่อให้ค้ำจุนเรือนให้มั่นคง และให้ผู้อยู่อาศัยมีฐานะดีมีความเจริญรุ่งเรือง ใบไม้มงคลที่ใช้รองก้นหลุมได้แก่ ใบเต้า ใบแก้ว ใบพุทรา และใบขนุน แต่บางครั้งก็ใช้ใบไม้มงคลที่เป็นไม้ประจำวันที่ยกเสาบ้าน ในกรณีนี้ขนุนเป็นไม้มงคลประจำวันศุกร์ ส่วนผู้มีบ้านเรือนแล้วจะนิยมปลูกต้นขนุนไว้หลังบ้านตามคติความเชื่อหรือปลูกไว้ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของบ้านตามที่กล่าวไว้ในตำราพรหมชาติ

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของคนไทยในยุคโบราณ เมื่อเด็กคลอดได้ ๓ วัน จะมีพิธีนำรกและสายสะดือที่ล้างใส่หม้อดินไว้ไปฝัง โดยมีพิธีสงฆ์ พิธีพราหมณ์ และปลูกต้นไม้เสี่ยงทายบนปากหลุม ส่วนมากมักใช้ต้นมะพร้าว แต่นอกจากมะพร้าวแล้วยังมีต้นไม้อื่นที่ถือว่าเป็นมงคลสำหรับผู้เกิดในปีนักษัตรต่างๆ เรียกว่า **“ไม้มิ่ง”** ต้นขนุนเป็นไม้มิ่งของปีวอก

ในส่วนของประเพณีในราชสำนักของไทย มีพระราชพิธีต่างๆ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างสิริมงคลแก่พระราชวงศ์ สิริราชสมบัติและบ้านเมือง พระราชพิธีที่ประกอบขึ้นทางฝ่ายพราหมณ์หลายพระราชพิธีได้นำเอาไม้มงคลหลายชนิดเข้ามาเป็นเครื่องประกอบพิธีด้วย ใบไม้มงคลที่นำมาเข้าร่วม

ในพระราชพิธี ซึ่งรวมเรียกว่า ใบสมิท แบ่งเป็น ๒ ประเภท ตามความมุ่งหมาย คือ ประเภทแรกเพื่อชำระล้าง ปัดเป่าโรคันตราย ภยันตราย และอุปัทวันตราย อีกประเภทหนึ่งเพื่อคุ้มครองป้องกันตลอดจนเสริมสร้างสิริมงคลซึ่งในประเภทหลังนี้มีขนุนรวมอยู่ด้วย

ขนุนเป็นไม้ผลที่ให้ประโยชน์หลายอย่าง ชาวไทยตั้งแต่สมัยโบราณสามารถนำส่วนต่างๆ จากต้นขนุนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในวิถีชีวิต เริ่มง่ายๆ จากการปลูกต้นขนุนในบริเวณบ้าน ต้นขนุนจะแผ่กิ่งก้านสาขาให้ร่มเงาทำให้เกิดความชุ่มชื่นร่มเย็น

ใบขนุน ใบอ่อนนำมากินกับส้มตำไทยเพิ่มรสชาติ ใบแก่นำมาทำเป็นยาทาภายนอกได้ โดยใช้ใบสดตำให้ละเอียดอุ่นให้ร้อนพอกแผล ส่วนใบแห้งใช้บดให้เป็นผงโรยหรือผสมน้ำทาแผลจะช่วยป้องกันไม่ให้มีหนอง

ลูกขนุนอ่อน

ใบขนุน

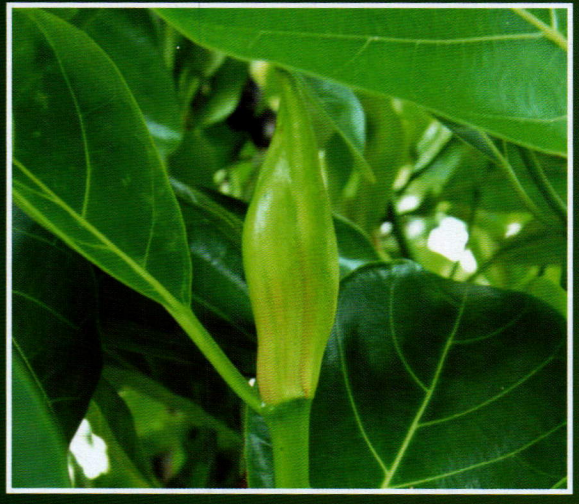

ดอกขนุน

ขนุน

เค้กหน้าขนุน

ข้าวเหนียวขนุน

เนื้อขนุน

รวมมิตรกะทิใส่เนื้อขนุน

ขนุนทอด

เค้กขนุน

ตำขนุน

ซุปขนุนอ่อน

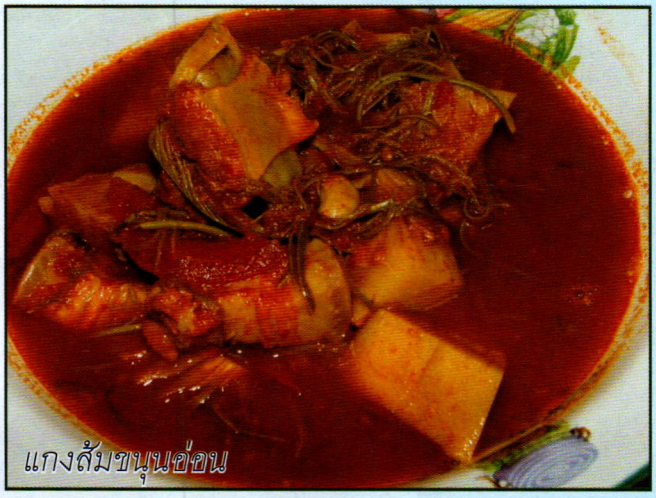
แกงส้มขนุนอ่อน

แกงเผ็ดขนุนไข่อ่อน

ขนุนต้ม

แกงกะทิขนุนอ่อน

ยางขนุน ยางสดใช้ทาบริเวณที่แผลอักเสบ แผลมีหนองเรื้อรัง

ลูกขนุน ลูกขนุนอ่อนนำมาต้มจิ้มน้ำพริก หรือนำไปผัดหรือแกงได้ ลูกขนุนที่สุกแล้วนำเนื้อยวงไปบริโภคสดๆ หรือนำไปแปรรูปเป็นขนมหวาน ขนุนกวน ขนุนกระป๋อง ขนุนอบแห้ง ฯลฯ นอกจากนี้ถ้าปลูกขนุนพันธุ์ดีมากก็นำไปขายได้ราคาดี โดยจะขายทั้งลูกหรือแกะยวงขายก็ได้ ส่วนเมล็ดขนุนก็ต้มกินได้ หรือต้มให้สตรีหลังคลอดกิน บำรุงร่างกาย เสริมสร้างน้ำนมได้ด้วย อีกส่วนหนึ่งคือเนื้อหุ้มเมล็ดก็สามารถนำมากินสดๆ แก้กระหายน้ำ ช่วยย่อย บำรุงกำลัง และแก้เมาสุรา

แก่นและราก เป็นสมุนไพรใช้ปรุงยาไทยแผนโบราณร่วมกับสมุนไพรอื่นๆ ปรากฏในตำรายาไทยแทบทุกฉบับ เช่น ตำรายาเกร็ดตำหรับสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ และตำราสรรพคุณยาตำรายา ฉบับกรมหลวงวงศาธิราชสนิท และพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังตากแห้งใช้ต้มกับน้ำกินบำรุงเลือดและแก้กามโรคได้ และสามารถนำแก่นขนุนไปต้มเป็นสีย้อมผ้าย้อมจีวร ให้สีออกน้ำตาลอมเหลืองที่เรียกว่า ***"สีกรัก"***

ต้นขนุน กิ่งก้านสาขาของต้นขนุนนำมาทำฟืนหรือเผาถ่านได้ เนื้อไม้จากลำต้นนำไปทำเครื่องดนตรีและอื่นๆ ได้อีกหลายอย่าง

ปัจจุบันขนุนเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่งของไทย นอกจากจะผลิตจำหน่ายในประเทศแล้ว ยังส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศด้วย โดยส่งออกทั้งลักษณะผลสดและที่แปรรูปแล้ว และมีการพัฒนาสายพันธุ์เป็นจำนวนมากเพื่อให้มีคุณภาพดี รวมถึงการผลิตขนุนนอกฤดู การขยายพันธุ์ขนุนทำได้โดยวิธีเพาะเมล็ด การตอนกิ่ง (ไม่ค่อยนิยมทำ) การทาบกิ่ง การเปลี่ยนยอดและการติดตา สำหรับขนุนพันธุ์ดีที่ไม่ต้องการให้กลายพันธุ์ ปัจจุบันจะใช้วิธีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ขนุนเป็นพืชที่ปลูกอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของไทย แต่ละท้องที่ก็มีขนุนพันธุ์เด่นของตน แต่ถ้าจะกล่าวว่าถิ่นที่มีสวนขนุนคุณภาพมากที่สุดนั้นน่าจะได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนชื่อพันธุ์ขนุนคุณภาพนั้น มีเป็นจำนวนมากนับร้อย ในที่นี้ขอยกมาเป็น

ตัวอย่างเพียงบางส่วน ได้แก่ แม่ไม้เมืองนนท์ แดงจำปา แม่น้อยทะวาย เหลืองบรรจง นาทองทวี พระพิราพ จำปากรอบ โชควัฒนา ตาบ๊วย ตะเภาแก้วตะเภาทอง เหรียญทอง เหลืองเมืองระยอง หนึ่งในพัน ฟ้าถล่ม และทองสัมฤทธิ์ ฯลฯ นอกจากพันธุ์ขนุนที่นักวิชาการเกษตรและเกษตรกรไทยได้ปรับปรุงพันธุ์เพื่อเพิ่มคุณภาพและเพิ่มผลผลิตแล้ว ยังมีขนุนพันธุ์มหามงคลอีกหนึ่งพันธุ์ที่ได้รับพระราชทานออกเผยแพร่สู่จังหวัดต่างๆ นั่นคือ **"ขนุนพันธุ์ไพศาลทักษิณ"**

ขนุนพันธุ์ไพศาลทักษิณ ต้นขนุนแม่พันธุ์อยู่ที่บริเวณด้านหลังพระที่นั่งไพศาลทักษิณในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร ปลูกโดยเจ้าจอมมารดาเที่ยงในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ หากจะประมาณอายุในปัจจุบันน่าจะมากกว่า ๑๕๐ ปี แม้จะมีอายุมากแต่ขนุนต้นนี้ยังให้ผลอย่างต่อเนื่อง มีผลดกลักษณะผลค่อนข้างกลม ขนาดเกือบเท่ากระออมน้ำ สีเปลือกนอกเหลืองออกทอง หนามเล็ก เปลือกบาง ยวงสีเหลือง รสหวาน หอม ซังซ้อนห่าง ไส้เล็ก ยางน้อย คุณสมบัติสำคัญของขนุนต้นนี้คือได้รับน้ำพระพุทธมนต์อยู่เสมอ คือเมื่อเสร็จจากพระราชพิธีต่างๆ แล้ว เจ้าพนักงานจะนำน้ำที่ทรงหลั่งทักษิโณทกในพระราชพิธีมารดที่โคนต้น ได้รับน้ำสืบเนื่องเช่นนี้ตราบจนปัจจุบัน ต้นขนุนไพศาลทักษิณนี้เป็นเสมือนเอกลักษณ์ประจำพระราชฐานตามคติโบราณด้วย คือปลูกอยู่ด้านหลังพระที่นั่งเป็นเครื่องหนุนพระบุญญาธิการให้รุ่งเรืองขจรไกลปราศจากทุกข์ภัยทั้งปวง

ด้วยคุณสมบัติพิเศษของ**ขนุนไพศาลทักษิณ** ดังกล่าว ในพุทธศักราช ๒๕๓๔ ศูนย์อำนวยการช่วยเหลือประชาชนตามพระราชดำริเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศชร.) ได้ขอพระราชทานพันธุ์เพื่อนำไปปลูกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๕ โดยการแพร่พันธุ์สู่จังหวัดต่างๆ จำนวน ๙๙๙,๙๙๙ ต้น เฉลี่ยแล้วจะได้จังหวัดละประมาณ ๑๒,๐๐๐ ต้น เนื่องจากมีจำนวนมาก จึงขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเพื่อมิให้กลายพันธุ์ ทั้งนี้โดยอาศัยความร่วมมือจากนักวิชาการของหน่วยงานหลายฝ่าย ได้แก่ โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และฝ่ายกล้าไม้ของบริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย **ขนุนไพศาลทักษิณ**นี้มีความดีเด่นทั้งด้านประวัติและคุณภาพ จึงนับเป็นพันธุ์ขนุนมหามงคลแก่ผู้ที่ได้รับพระราชทาน ปัจจุบันห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดาได้เพาะเนื้อเยื่อของ**ขนุนไพศาลทักษิณ** แล้วเพาะชำเป็นกล้าจำหน่ายแก่ประชาชนผู้สนใจนำไปปลูกด้วย

ต้นขนุนพันธุ์ไพศาลทักษิณ
บริเวณโรงเพาะเนื้อเยื่อ สวนจิตรลดา

ต้นอ่อนขนุนพันธุ์ไพศาลทักษิณ
ภายในโรงเพาะเนื้อเยื่อ สวนจิตรลดา

การเจริญเติบโตของขนุนที่ได้รับการขยายพันธุ์ด้วยวิธีต่างๆ จะแตกต่างกัน ขนุนที่ปลูกด้วยเมล็ดจะให้ผลผลิตเมื่ออายุ ๔ – ๘ ปี ต้นที่ขยายพันธุ์ด้วยการทาบกิ่งติดตาและเปลี่ยนยอด จะให้ผลผลิตหลังจากปลูกไปแล้วปีที่ ๒–๓ ขนุนจะออกดอกสองรุ่น รุ่นแรกออกดอกเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ผลจะแก่สุกประมาณเดือนธันวาคม ถ้าเป็นขนุนพันธุ์เบาจะร่นเวลาเร็วขึ้น ๑ เดือน ขนุนรุ่นที่สองจะออกดอกเดือนกันยายน – พฤศจิกายน และให้ผลผลิตประมาณเดือนเมษายน – มิถุนายน เมื่อขนุนติดลูกชาวสวนจะต้องดูแลปริมาณลูกขนุนให้เหมาะสมกับอายุของต้นขนุน เพื่อให้ได้ผลที่มีคุณภาพดี และห่อลูกขนุนเพื่อป้องกันแมลงวันทอง โดยจะห่อเมื่อผลมีอายุได้ ๔๐-๕๐ วัน (หลังดอกบาน) หรือเมื่อผลมีขนาดเท่าลูกฟักเขียว ลูกขนุนจะแก่สุกประมาณ ๑๒๐-๑๖๐ วันหลังดอกบาน ถ้าเป็นพันธุ์หนักจะใช้เวลานานกว่านี้

ขนุนเป็นผลไม้โบราณที่ยังเป็นที่นิยมของผู้ใหญ่และเด็กในปัจจุบัน และเข้าได้ทุกสังคม จึงอาจถือว่าขนุนเป็นต้นไม้ที่มีอิทธิพลต่อชาวไทยมากพอสมควร เริ่มจากคติความเชื่อเรื่องไม้มงคล ต่อมาถึงการใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ของต้นขนุน และนำคำว่าขนุนกับรูปลักษณ์บางส่วนของขนุนมาใช้เรียกหรือเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ เช่น ขนมเม็ดขนุน ปลาใบขนุน (ปลาทะเลชนิดหนึ่งตัวแบนข้าง) รัดประคดหนามขนุน กลีบหนุน (องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมบนยอดปรางค์) และอ้วนเหมือนลูกขนุน เป็นต้น สำหรับท่านที่ชื่นชอบขนุนจนอยากแกะขนุนด้วยตนเองนั้น ถ้าไม่อยากผจญกับยางมากๆ ของลูกขนุน ขอให้ลองวิธีนี้คือ ถากเปลือกผลขนุนออกบางๆก่อนเป็นการล่อยาง จากนั้นผ่าขนุนตามแนวยาวออกเป็นสองซีก ใช้มีดคว้านไส้กลางออกพร้อมกับแบะขนุนซีกที่ผ่า จะแกะยวงขนุนออกได้สะดวก ข้อสำคัญมีดที่ใช้ผ่าขนุนจะต้องชุบน้ำหรือทาด้วยน้ำมันพืชเล็กน้อยเพื่อช่วยไม่ให้ยางติด

ถนนและสะพานที่มีชื่อ “พระราม”

ชัชพล ไชยพร

คนไทยทุกคนตั้งแต่เติบโตขึ้นจนจำความได้ คงคุ้นชินกับชื่อ **“พระราม”** หรือคติความเชื่อเกี่ยวกับ**พระราม** ที่แทรกผสานอยู่ในวัฒนธรรมไทยอย่างแนบแน่น อันเนื่องมาจากอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งนับถือพระเป็นเจ้าสำคัญสูงสุดองค์หนึ่ง ได้แก่ พระนารายณ์ หรือพระวิษณุ

พระนารายณ์เป็นมหาเทพในตริมูรติ ซึ่งทรงอวตารมาปราบยุคเข็ญในวาระโอกาสต่างๆกัน แต่ปางอวตารซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายที่สุด เห็นจะได้แก่ *“รามาวตาร”* หรือพระรามอวตาร เพื่อทรงปราบกลียุคที่เกิดจากเหล่ายักษ์ ปรากฏความในวรรณคดีมหากาพย์ของอินเดีย ชื่อ *“รามายณะ”* ซึ่งแผ่อิทธิพลทั้งในด้านวรรณศิลป์ เช่น วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ของประเทศไทย ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมแขนงอื่นๆ เช่น การแสดงโขน จิตรกรรมฝาผนัง การตั้งนามกรุงและพระนามพระมหากษัตริย์ ก่อกำเนิดเป็นความผูกพันแนบแน่นกับวัฒนธรรมของทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในประเทศไทย

นับตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เรื่อยมาจนถึงกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี ได้ปรากฏพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ที่มีคำว่า **"ราม"** ซึ่งสื่อความหมายว่า พระมหากษัตริย์ไทยนั้น คือพระนารายณ์อวตารลงมาปราบยุคเข็ญบนโลก ดุจเดียวกับพระราม ตัวอย่างถ้อยคำในพระปรมาภิไธยที่รู้จักกันดี เช่น รามคำแหง รามราช รามาธิบดี ราเมศวร เป็นต้น แม้กระทั่งนามกรุงศรีอยุธยา ซึ่งแต่เดิมมีนามว่า *"อโยธยา"* นั้น ก็เป็นนามเมืองที่พระรามทรงครอง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คตินิยมเกี่ยวกับพระราม ยังคงมีอิทธิพลอย่างสูงต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังจะเห็นได้จากพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์ ล้วนมีคำว่า **"ราม"** เช่น รามาธิบดี ในพระปรมาภิไธยรัชกาลที่ ๑ ถึง ๓ และรัชกาลที่ ๗ ถึงรัชกาลปัจจุบัน รามราชวรังกูร ในพระปรมาภิไธยรัชกาลที่ ๔ มหารามาธิราช-วโรดม ในพระปรมาภิไธยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ โดยเฉพาะในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชนิยมโปรดปรานคติเรื่องพระรามเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกพระปรมาภิไธยอย่างสังเขปของพระมหา-กษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์

ว่า **"พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี"** พร้อมทั้งกำหนดการออกพระปรมาภิไธยภาษาอังกฤษว่า King Rama และทรงลงพระปรมาภิไธยของพระองค์เองว่า "รามาวชิราวุธ ปร." หรือ "ราม ร." เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ เมื่อเอ่ยคำว่า **"พระราม"** ตามความหมายของคนไทย จึงหมายความได้ถึงพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเปรียบได้ดั่งพระเป็นเจ้าอวตารมาปราบยุคเข็ญบนแผ่นดินนั่นเอง การขนานนามถนน สะพาน และถาวรวัตถุอันเป็นพระบรมราชานุสรณ์จึงปรากฏถ้อยคำว่า **"พระราม"** และระบุเลขรัชกาลต่อไว้ เป็นที่พบเห็นกันจนเจนตา ในที่นี้ จะกล่าวถึงความเป็นมาของถนนและสะพาน เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่มีคำว่า **"พระราม"** เป็นชื่อเรียงลำดับตามรัชกาล กล่าวคือ

ถนนพระรามที่ ๑

ถนนพระรามที่ ๑

ถนนพระรามที่ ๑ ช่วงสยามสแควร์

ถนนพระรามที่ ๑ เดิมชื่อถนนปทุมวัน สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อถนนปทุมวัน ซึ่งเริ่มจากสะพานกษัตริย์ศึกถึงถนนราชดำริ เป็นถนนพระรามที่ ๑ เนื่องจากถนนสายนี้เกี่ยวข้องกับพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ขณะทรงมีบรรดาศักดิ์เป็นสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้ทรงใช้เส้นทางนี้เป็นทางเสด็จพระราชดำเนินกลับจากราชการที่เขมร เข้ามาปราบจลาจลในกรุงธนบุรี โดยผ่านเส้นทางซึ่งปัจจุบันเป็น**ถนนพระรามที่ ๑** ผ่านจุดที่เป็นสะพานยศเส ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสะพานกษัตริย์ศึก และได้ทรงพักทำพิธีสระสนานที่วัดสะแก หรือวัดสระเกศในปัจจุบัน

ถนนพระรามที่ ๒ หรือที่รู้จักกันในนาม ถนนสายธนบุรี-ปากท่อ เป็นถนนที่ตัดผ่านจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีอำเภออัมพวา อันเป็นพระนิวาสสถานของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี และเป็นที่เสด็จพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ต่อมาได้มีสะพานข้ามแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งได้อัญเชิญพระปรมาภิไธยมาเป็นนามสะพานว่า ***"สะพานสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย"*** ครั้นกรมทางหลวงได้สร้างถนนสายธนบุรี-ปากท่อแล้วเสร็จ คณะรัฐมนตรีจึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตขนานนามถนนสายนี้ว่า **ถนนพระรามที่ ๒**

ถนนธนบุรี-ปากท่อ

ในกรุงเทพมหานคร
จากหน้าเซ็นทรัลพระรามที่ ๒ มองไปทิศตะวันออก

ถนนพระรามที่ ๓

ถนนพระรามที่ ๓ เป็นถนนเลียบแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งชื่อขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า ผู้ทรงเปี่ยมด้วยพระอัจฉริยภาพด้านการพาณิชย์นับแต่ทรงดำรงพระอิสริยยศที่พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เหตุที่ตั้งชื่อถนนเลียบแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระมหาเจษฎาราชเจ้า ก็เพราะแม่น้ำเจ้าพระยาในอดีต มีเรือกำปั่นบรรทุกสินค้าล่องลำน้ำในช่วงที่ถนนตัดผ่านในปัจจุบันมาเทียบท่าจอดเป็นแถวตั้งแต่ถนนตกจนถึงหน้าพระบรมมหาราชวัง

สะพานพระราม ๓ ขนานนามสะพานตามชื่อถนนพระรามที่ ๓ ฝั่งพระนคร ซึ่งเป็นจุดเชื่อมสะพานฝั่งหนึ่ง ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ไปยังถนนรัชดาภิเษกฝั่งธนบุรี

สะพานกรุงเทพ และสะพานพระราม ๓

ถนนพระรามที่ ๔ เริ่มตั้งแต่สามแยกถนนเจริญกรุง ข้ามคลองผดุงกรุงเกษมที่สะพานเจริญสวัสดิ์ ผ่านสถานีรถไฟหัวลำโพง สามย่านไปบรรจบถนนสุขุมวิท แต่เดิมถนนนี้มีชื่อว่า **ถนนตรง** พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในพุทธศักราช ๒๔๐๐ เนื่องจากกงสุลอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ได้เข้าชื่อกัน พร้อมทั้งนายห้างต่างประเทศ ขอร้องรัฐบาลสยามว่า เรือลูกค้าที่ขึ้นมาค้าขายถึงกรุงเทพมหานคร ต้องเดินทางไกลถึงหน้าน้ำน้ำก็เชี่ยวมาก กว่าจะถึงพระนครต้องใช้เวลาหลายวัน จะขอไปตั้งห้างซื้อขายใต้ปากคลองพระโขนงตลอดถึงบางนา และขอให้รัฐบาลขุดคลองลัดตั้งแต่บางนามาตลอดถึงคลองผดุงกรุงเกษม ครั้นความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) จ้างกรรมกรจีน ขุดคลองลัดตามเส้นทางที่ชาวต่างชาติเข้าชื่อกันขอร้อง แล้วนำมูลดินมาถมเป็นถนนฝั่งเหนือตลอดลำคลอง พระราชทานชื่อถนนว่า *"ทางถนนตรง"* ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามเป็น **ถนนพระรามที่ ๔** เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ถนนพระรามที่ ๔ ช่วงสวนลุมพินี

สะพานพระราม ๔ เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณห้าแยกปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ขนานนามเพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สะพานพระราม ๔

ถนนพระรามที่ ๕ เดิมชื่อถนนลก ซึ่งเป็นชื่อของเทพเจ้าจีน สัญลักษณ์แห่งความมีเกียรติ อันเป็นลวดลายเครื่องลายครามตามพระราชนิยมในรัชกาลที่ ๕ ถนนนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในอำเภอดุสิต พร้อมกับการสร้างพระราชวังดุสิตในพุทธศักราช ๒๔๔๑ ซึ่งเป็นพระราชฐานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเสด็จพระราชดำเนินมาประทับในปลายรัชกาลตราบกระทั่งเสด็จสวรรคต ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเป็น **ถนนพระรามที่ ๕** ตามนัยทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวเนื่องในรัชสมัย และผ่านบริเวณพระราชวังดุสิตอันเป็นพระราชฐานที่สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๕

ถนนพระรามที่ ๕

สะพานพระรามที่ ๕

สะพานพระราม ๕ เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ขนานนามเพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งสมเด็จพระปิยมหาราช

ถนนพระรามที่ ๖ แต่เดิมชื่อถนนประทัดทอง ซึ่งเป็นชื่อต้นไม้ อันเป็นลวดลายเครื่องลายคราม สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๕ เป็นถนนแยกจากถนนพระรามที่ ๔ ผ่านถนนอุรุพงษ์จนถึงมุมถนนเข้าไปสู่ถนนพหลโยธิน ต่อมาชื่อประทัดทองได้เพี้ยนไปเป็นชื่อถนนบรรทัดทอง ครั้นถึงรัชกาลที่ ๖ ในพุทธศักราช ๒๔๖๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนเป็นชื่อ **ถนนพระรามที่ ๖** เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรับปรุงถนนเส้นนี้เป็นเส้นทางไปยังโรงกรองน้ำประปาสามเสนที่ทรงสร้างขึ้นในรัชสมัย และต่อไปยังสะพานพระราม ๖

สะพานพระราม ๖ เป็นสะพานทางรถไฟข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาสะพานแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๕ ด้วยพระราชดำริที่จะทรงส่งเสริมการคมนาคม อันจะส่งผลดีต่อสภาพเศรษฐกิจและการพาณิชย์ของประเทศ สะพานนี้สร้างแล้วเสร็จในรัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิด เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๖๘ อันเป็นวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพในรัชกาลที่ ๖ พร้อมพระราชทานนาม **สะพานพระราม ๖** ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ถูกระเบิดทำลายเสียหาย จึงได้ปิดซ่อมแซมระหว่างพุทธศักราช ๒๔๙๓-๒๔๙๖ และเปิดใช้อีกครั้งเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๖

สะพานพระราม ๖

สะพานพระราม ๗ เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา เชื่อมระหว่างเขตบางซื่อกับบางพลัด คู่ขนานกับสะพานพระราม ๖ เนื่องจากสะพานพระราม ๖ ได้ปิดช่องทางรถยนต์ ใช้เป็นสะพานทางรถไฟเท่านั้น รัฐบาลได้ขนานนามสะพานนี้เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้เสด็จผ่านพิภพสืบต่อจากสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช อันปรากฏพระราชสมัญญาเป็นนามสะพานอยู่คู่เคียงกัน

สะพานพระราม ๗

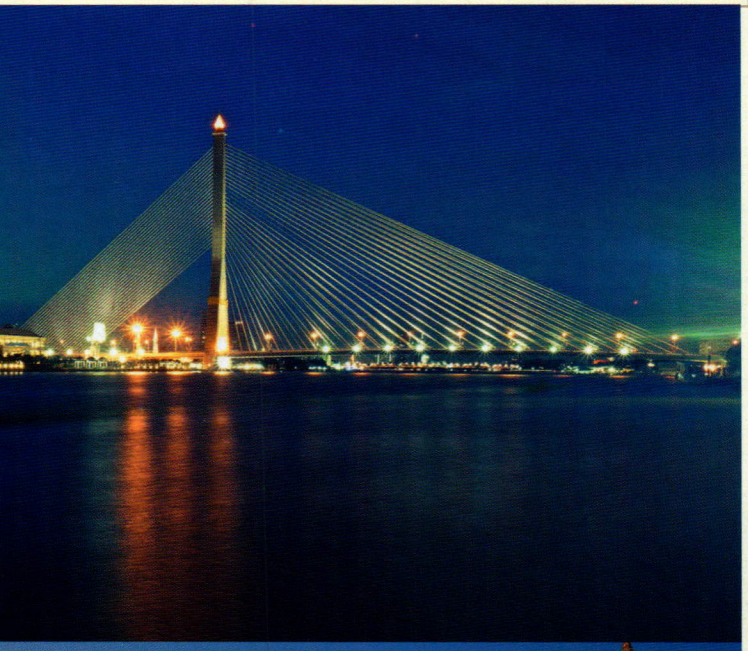

สะพานพระราม ๘

สะพานพระราม ๘ เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ทางด้านเหนือของสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า และทางด้านใต้ของสะพานกรุงธนบุรี เชื่อมต่อกับโครงการคู่ขนานลอยฟ้าบรมราชชนนี บริเวณแยกอรุณอมรินทร์ ข้ามแม่น้ำไปบรรจบถนนวิสุทธิกษัตริย์ สร้างขึ้นตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อบรรเทาความคับคั่งของการจราจร พร้อมทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสะพานนี้ว่า **สะพานพระราม ๘** เป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร

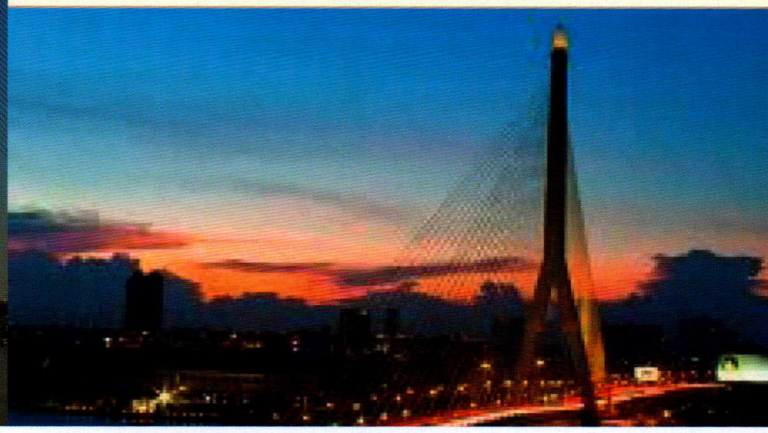

ถนนพระราม ๙ เป็นถนนที่ต่อเนื่องกับถนนรัชดาภิเษกถึงถนนอโศกดินแดงเพื่อบรรเทาปัญหาการจราจร เป็นการสนองพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานพระราชดำริให้กรุงเทพมหานครร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันแก้ไขปัญหาสำคัญนี้

สะพานพระราม ๙ เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นส่วนหนึ่งของทางด่วนเฉลิมมหานคร สายดาวคะนอง-ท่าเรือ เชื่อมระหว่างเขตยานนาวากับราษฎร์บูรณะ สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เนื่องในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ ได้รับพระราชทานนามว่า**สะพานพระราม ๙** เป็นสะพานขึงใช้สายเคเบิลขนาดใหญ่แห่งแรกของประเทศไทย

สะพานพระราม ๙

ทั้งนี้ จะสังเกตได้ว่า หากเป็นชื่อถนนจะใช้คำว่า **"พระรามที่"** ต่อด้วยเลขรัชกาล ยกเว้น ถนนพระราม ๙ ไม่มีคำว่า "ที่" และหากเป็นชื่อสะพาน จะใช้คำว่า **"พระราม"** ต่อด้วยเลขรัชกาล โดยไม่มีคำว่า "ที่" เพื่อป้องกันความสับสนในการเอ่ยนามแยกแยะระหว่างถนนกับสะพาน

ถนนและสะพาน นับเป็นสาธารณูปการที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ การคมนาคมติดต่อค้าขายหรือไปมาหาสู่กัน ล้วนแต่ต้องอาศัยถนนและสะพานเชื่อมโยงให้ถึงกัน หากพินิจดูให้ถ้วนถี่ จะเห็นได้ว่าบนแผ่นดินไทยของเรานี้โชคดียิ่งนักที่มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ในความเป็นอยู่ของราษฎรในทุกด้าน นับแต่โบราณกาลตราบกระทั่งปัจจุบัน แต่ละพระองค์ต่างก็ทรงพระราชดำริริเริ่ม หรือทรงปรับปรุงถนนหนทางและสะพานอันเป็นเส้นทางคมนาคม เพื่ออำนวยความสะดวกสบายแก่ราษฎร จึงย่อมไม่เป็นการกล่าวเกินจริงหากจะเปรียบพระราชจริยวัตรของพระมหากษัตริย์ไทยได้ดั่งพระรามาธิบดี ผู้ทรงบำราบทุกข์ร้อนของมวลมนุษย์ให้ราบคาบไป สมดังนาม **"พระราม"** ที่ปรากฏเป็นนาม***ถนนและสะพาน*** พระบรมราชานุสรณ์ที่พวกเราได้อาศัยเดชะพระบารมีเป็นที่พึ่งอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

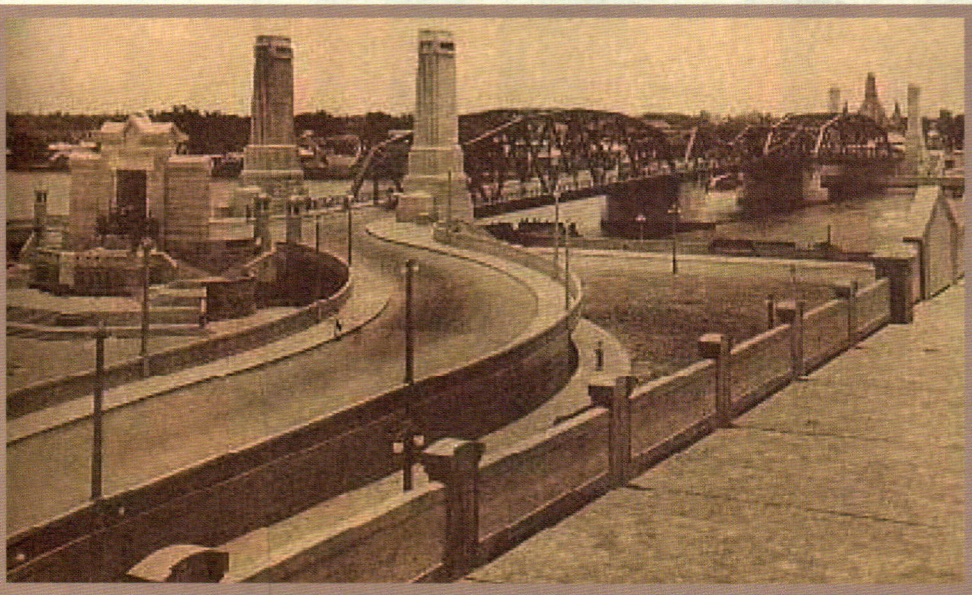

สะพานพระพุทธยอดฟ้าในอดีต

สะพานพระพุทธยอดฟ้าในปัจจุบัน

พรขอได้ที่ตัวเรา

ในการทำบุญใส่บาตร และส่งความสุขแก่กัน ข้อหลังนี้จะได้ตัวอย่างมาจากไหนก็ตาม แต่ก็เป็นการแสดงความปรารถนาดี อย่างน้อยก็ทำให้เกิดมิตรจิตขึ้นระหว่างกัน

ความสุขเป็นพรข้อหนึ่งที่ทุกๆคนต้องการ พรที่คนรู้จักต้องการกันมากก็คือ พรสี่ เรียกว่า จตุรพิธพร ได้แก่ อายุ วรรณ สุข พล เพราะมีในบทอนุโมทนา ที่พระสวดให้ในการบำเพ็ญกุศลทุกคราว คือ บทสัพพี ที่ลงท้ายว่า อายุ วัณโณ สุขัง พลัง เมื่อพูดถึงพรก็มักเข้าใจว่าต้องมีผู้ให้จะด้วยการขอหรือไม่ขอก็ตาม จึงนิยมไปขอพรจากพระหรือจากผู้ใหญ่ แม้การส่งความสุขปีใหม่ก็เป็นการให้พรแก่กันนั่นเอง

ในศาสนาพราหมณ์มีการขอพรต่อพระเป็นเจ้า เช่น จากพระอิศวร ในศาสนาอื่นก็มีการขอพร เช่นที่เรียกว่า อ้อนวอนต่อเทวะชั้นสูงของศาสนานั้นๆ

ส่วนในพระพุทธศาสนา ปรากฏว่าได้มีผู้มาทูลขอพรพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสว่าได้ทรงล่วงพรทั้งหลายเสียแล้ว ต่อเมื่อผู้ขอได้ทูลว่า สุดแต่จะทรงเห็นว่าสมควรจะประทานหรือไม่ พระองค์จึงได้ประทานพรคือข้อที่เขาขอในข้อที่สมควรไม่มีโทษ เช่น พระเจ้าสุทโธทนะทูลขอให้ทรงห้ามสงฆ์บวชกุลบุตร ที่มารดาบิดามิได้อนุญาตพระองค์ได้ประทานพรข้อนี้

พรที่ขอและให้กันโดยตรงในพุทธศาสนาจึงอยู่ในลักษณะดังกล่าว เพราะพระพุทธศาสนาแสดงว่ากรรม คือการงานที่ทำเป็นเหตุแห่งผลทั้งหลาย สรุปลงว่าทำกรรมดี ได้ผลดี ทำกรรมชั่วได้ผลชั่ว พรทั้งหลายเป็นผลดี จึงเกิดจากกรรมเป็นเหตุ เมื่อต้องการผลดี คือพรทั้งหลายก็ต้องประกอบกรรมที่ดีด้วยตนเอง ไม่เป็นฐานะที่จะได้พรโดยไม่ประกอบกรรมที่ดีหรือทำกรรมที่ชั่ว

ฉะนั้น คำสอนในพระพุทธศาสนา จึงเน้นที่เหตุเป็นข้อสำคัญ ดังเช่นมงคลสูตรแสดงมงคลส่วนเหตุคือเป็นข้อปฏิบัติ หรือเป็นกรรมที่ดีทั้งนั้น เช่นว่า “การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต การบูชาผู้ควรบูชานี้เป็นมงคลสูงสุด” กรรมดีที่เป็นมงคลดังนี้ เป็นตัวพรโดยตรงในพระพุทธศาสนา เมื่อปฏิบัติในเหตุดีแล้ว ผลดีก็เกิดขึ้นจากเหตุดีโดยไม่ต้องปรารถนา หากไม่ประกอบในเหตุดี จะปรารถนาผลที่ดีสักเท่าไร หรือถึงจะมีใครเสกเป่าให้สักเท่าไรก็ไม่สำเร็จ

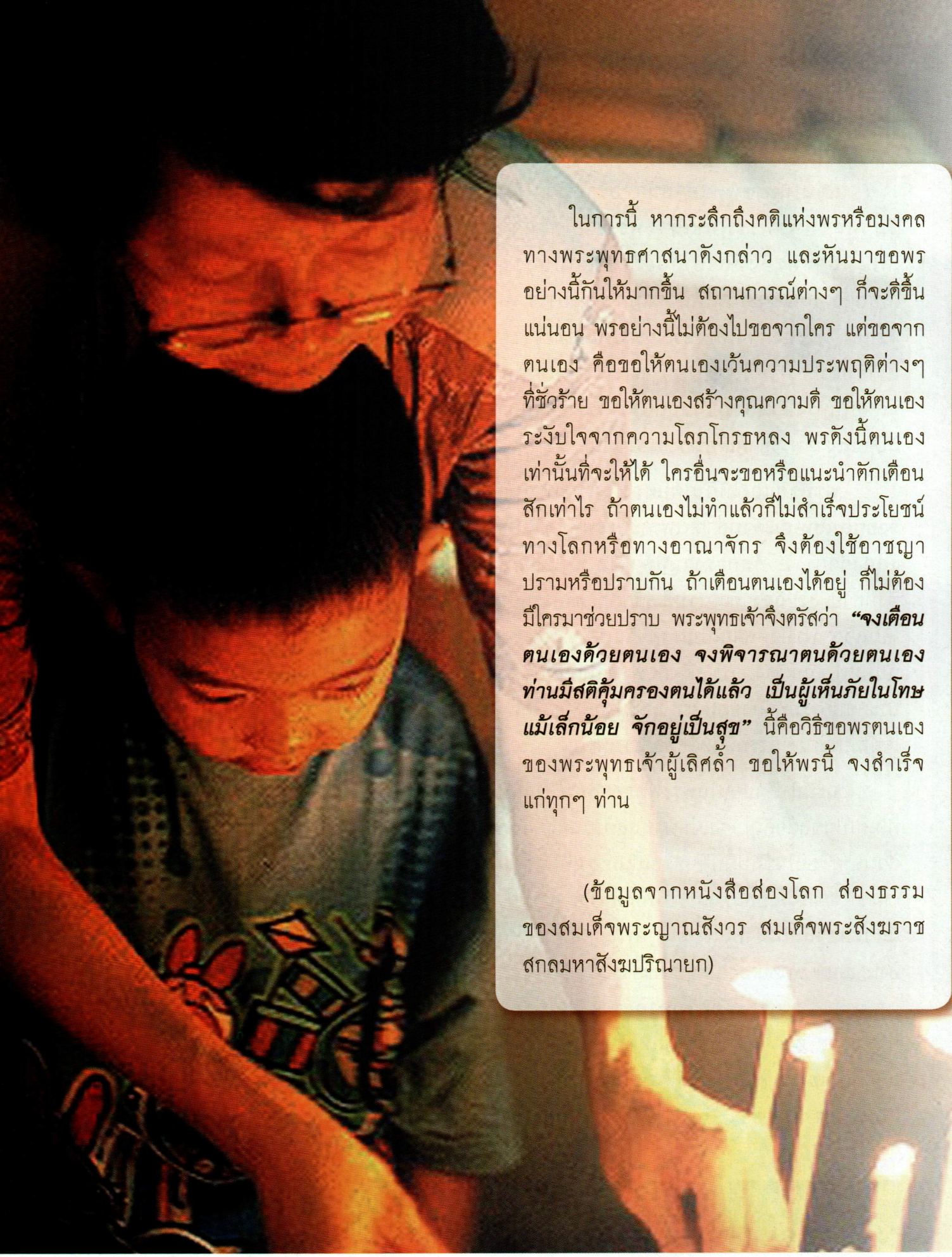

ในการนี้ หากระลึกถึงคติแห่งพรหรือมงคลทางพระพุทธศาสนาดังกล่าว และหันมาขอพรอย่างนี้กันให้มากขึ้น สถานการณ์ต่างๆ ก็จะดีขึ้นแน่นอน พรอย่างนี้ไม่ต้องไปขอจากใคร แต่ขอจากตนเอง คือขอให้ตนเองเว้นความประพฤติต่างๆ ที่ชั่วร้าย ขอให้ตนเองสร้างคุณความดี ขอให้ตนเองระงับใจจากความโลภโกรธหลง พรดังนี้ตนเองเท่านั้นที่จะให้ได้ ใครอื่นจะขอหรือแนะนำตักเตือนสักเท่าไร ถ้าตนเองไม่ทำแล้วก็ไม่สำเร็จประโยชน์ทางโลกหรือทางอาณาจักร จึงต้องใช้อาชญาปรามหรือปราบกัน ถ้าเตือนตนเองได้อยู่ ก็ไม่ต้องมีใครมาช่วยปราบ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ***"จงเตือนตนเองด้วยตนเอง จงพิจารณาตนด้วยตนเอง ท่านมีสติคุ้มครองตนได้แล้ว เป็นผู้เห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย จักอยู่เป็นสุข"*** นี้คือวิธีขอพรตนเองของพระพุทธเจ้าผู้เลิศล้ำ ขอให้พรนี้ จงสำเร็จแก่ทุกๆ ท่าน

(ข้อมูลจากหนังสือส่องโลก ส่องธรรม ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก)

ปฏิทินกิจกรรม
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
เดือนมกราคม – มีนาคม ๒๕๕๖

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม/โครงการ	สถานที่
ทุกวันพุธ และวันศุกร์	การเผยแพร่สารคดีเอกลักษณ์ไทย เรื่อง “ช่างสิบหมู่”	ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ทุกวันพุธ เวลา ๐๘.๕๗ – ๐๙.๐๐ น. และออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี ทุกวันศุกร์เวลา ๐๙.๓๑ - ๐๙.๓๙ น.
ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๖.๓๐-๐๖.๔๕ น.	การเผยแพร่บทความสดุดีบุคคลสำคัญ	ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 92.5 MHz (ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และจังหวัดใกล้เคียงอีก ๑๐ จังหวัด), AM 891 MHz (ครอบคลุมทั่วประเทศและพื้นที่บางส่วนของประเทศมาเลเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และสาธารณรัฐสิงคโปร์), www.prd.go.th

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม/โครงการ	สถานที่
๙ มกราคม ๒๕๕๖ หลังข่าวภาคค่ำ	การเผยแพร่สารคดีโทรทัศน์เฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันประสูติพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรินารีรัตน์ ๙ มกราคม ๒๕๕๖	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยพีบีเอส สถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม สถานีโทรทัศน์ TNN2 เคเบิลทีวีแห่งประเทศไทย สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย และศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา
๒๑ – ๒๕ มกราคม ๒๕๕๖	การจัดปฐมนิเทศด้านเอกลักษณ์ของชาติแก่ผู้เกี่ยวข้องกับงานด้านวิเทศ รุ่นที่ ๗๒	มหาวิทยาลัยขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

เรียน ท่านผู้อ่านวารสารไทย

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ได้จัดพิมพ์วารสารไทย เพื่อเผยแพร่ความรู้ในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและเพื่อเป็นการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข

เราเปิดโอกาสให้ท่านผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับวารสารไทย หรือหากท่านต้องการให้เรานำเสนอเรื่องใดที่ท่านคิดว่าน่าสนใจ และมีประโยชน์ต่อส่วนรวมและชาติบ้านเมือง คอลัมน์นี้เป็นเวทีของท่าน ขอได้โปรดเสนอความคิดเห็นส่งมาในใบตอบรับนี้ และกรุณาอย่าลืมปิดดวงตราไปรษณีย์ยากรด้วย

ขอขอบคุณ

ใบตอบรับ วารสารไทย	ได้รับ วารสารไทย ฉบับที่ ๑๒๕ เรียบร้อยแล้ว	วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕๕๖

ชื่อผู้รับ.....

ที่อยู่/สถานที่ทำงาน : .....

.....

คำถาม/ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นต่างๆ : .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กรุณาส่ง

ปิดดวงตรา
ไปรษณียากร
๓ บาท

กองบรรณาธิการวารสารไทย
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล เขตดุสิต
กรุงเทพ ฯ ๑๐๓๐๐

